

Պրակտիկական քաղաքականության, միջոցներ

Հ. Ա. (Թ) Կ. ԱՆՆՏԱՆՈՒ
ԿԱՐՏԱՅԻՆԱԿԱՆ ԵՎ
ՎԵՐՈՇՈՒՄԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

I Ժր.

ԱԳԻՏԱՏՈՐԻ ԲԼՈԿՆՈՑ

№ 3-4 (23)

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԹԵՐԹԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
1945

Պրովետորներ բոլոր երկրների, միացե՛ք!

Հ Կ (Բ) Պ ԿԵՆՏԿՈՄԻ
ՊՐՈՊԱԳԱՆԴԱՅԻ ԵՎ
ԱԳԻՏԱՅԻԱՅԻ ԲԱԺԻՆ

ԱԳԻՏԱՏՈՐԻ ԲԼՈԿՆՈՏ

№ 3-4 (23)

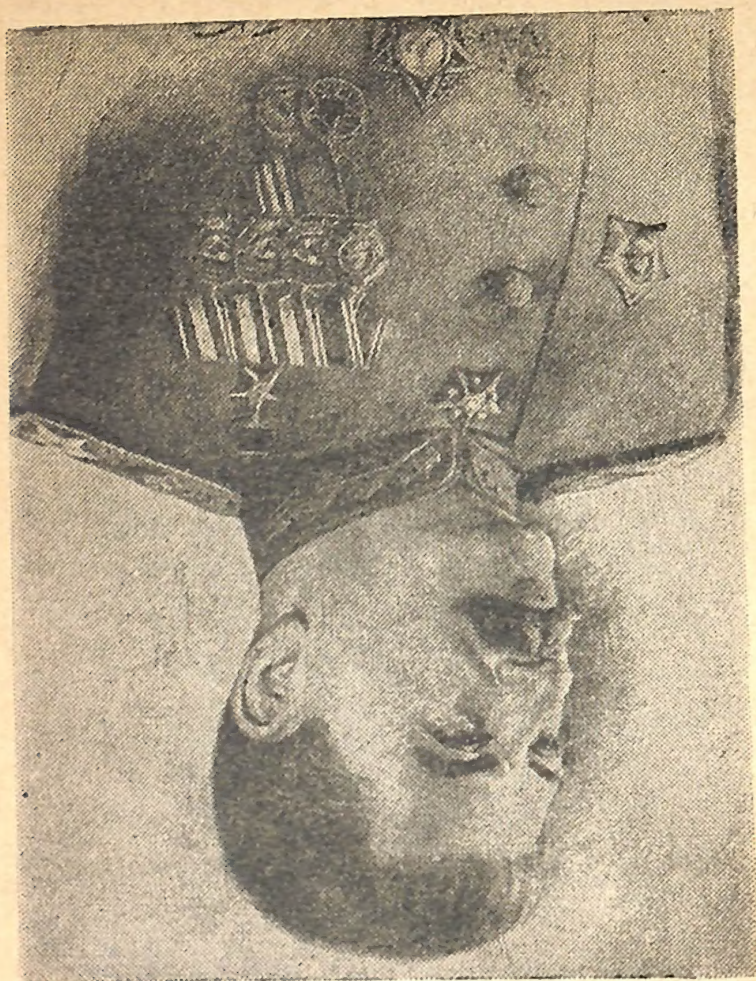

«ՅՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ԹԵՐԹԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

1945

15-02-54

Ֆեդոտին Գևորգի Հրաչունի, Արևիկա
Միքայել Մարտիկ Բ. ՅՍՄԻՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՆԱԽՕՐՅԱԿԻՆ

Հանդիսավոր սալյուտների անլուկի հնչյունների տակ մեր երկիրը դիմավորում է Կարմիր Բանակի՝ մեր ժողովրդի սիրելի զավակի, նրա հարստության, նրա փառքի 27-րդ տարեդարձը: Մեկ շարաթ է մտնել մինչև սոցիալիստական պետության պատմության այդ նշանակալից օրը, և որքան ավելի մոտենում է փետրվարի 23-ի օրը, այնքան ավելի վառ է դառնում համաժողովրդական սիրո զգացմունքների արտահայտությունը դեպի ջանակը, դեպի նրա ուղղիկները, դեպի նրա մեծ կազմակերպիչ, առաջնորդ և զորավար լինելի Ստալինը, Սմբողջ երկիրը, Սովետական Միության բոլոր ժողովուրդները Կարմիր Բանակի օրվան պատրաստվում են որպես համաժողովրդական տոնի, ուղամաճակատում տալիս փառավոր հաղթանակների և թիկունքում կատարվող անձնակեր աշխատանքի սխրագործությունների տոնի:

Մեր երկիրը իր զինված ուժերի գոյության տարեդարձը չորրորդ անգամ նշելու է հիտլերյան Գերմանիայի դեմ մղվող Հայրենական պատերազմի իրադրության մեջ: 27 տարի առաջ դերմանական խնայելիալիզմի դեմ մղված ճակատամարտում ծնված մեր թանակը պատվով արդարացրեց սովետական ժողովրդի

զիւ և ամբողջ ազատատեղ մարդկութեան հուշանքը։ Պատերազմներէ մեջ այս մեծագուշն պատերազմում նա կործանելիչ պարտութեաններ պատճառեց հիտլերյան ռազմական մեքենային և ֆաշիստական Գերմանիային անողոք կերպով հրում է դեպի անդունդը։

Անցյալ տարի մեր ժողովուրդը Կարմիր Բանակի հորելյանը տոնեց 1943—1944 թվի ձմեռային հաղթան հաղթական մոտեցումն առաջին։ Անցյալ ձմեռային կամարանիայի ընթացքում Կարմիր Բանակը լիկվիդացրեց գերմանացիների հզոր պաշտպանութեանը Դնեպրի ամբողջ երկարութեամբ՝ Ժլոբինից մինչև Խերսոն, մեծագուշն հաղթանակներ տարավ աջախնայ Ուկրաինայում, Լենինգրադը ամբողջովին ազատագրեց թըշնամու բլոկադայից և հրետանային բարբարոսական ռաբակոծութեաններէ, ծաւալեց օկուպանտների մասսայական վնդումը սովետական ինքուռախայից։ Սակայն Կարմիր Բանակի առաջ այն ժամանակ դեռևս կանգնած էր սովետական հողերը գերմանական օկուպանտներից լիովին մաքրելու խնդիրը։ Այժմ այդ սրբազան խնդիրը լուծված է լիովին և ամբողջութեամբ։ Ներկայումս սովետական ամբողջ երկիրը տոնելու է Կարմիր Բանակի տարեդարձը։

Այս տարի սովետական ռաբակիները տարեդարձի պանծալի օրը դիմաւորելու են հիտլերյան Գերմանիայի հողում մղվող ճակատամարտերում։ Արևելյան Պրուսիան, Սիլեզիան, Բրանդենբուրգը, Պոմերանիան պատերազմի հրի մեջ են, նրա բոցը մոտենում է Սաքսոնիային։ Մեր զորքերը դանդաղ են Բյոնիգսբերգի մոտ, Օդերի Ֆրանկֆուրտի մոտ, Շտետտինի և Բեռլինի մատուցներում...

1944 թվի փետրվարի 23-ին, Կարմիր Բանակի 26-րդ տարեդարձին նախընթաց հրամանում, Գերագուշն Գլխավոր Հրամանատար, Սովետական Միութեան Մարշալ ընկեր Ստալինը հայտարարեց.

«Կարմիր Բանակի հաղթական հարձակումը հնարավոր դարձավ չորհրդի սովետական մարդկանց աշ-

Կարմիր Բանակի
գլխավոր շտաբի
պետ, Սովետական
Միության Հերոս,
Սովետական Միու-
թյան Մարշալ Ս.
Մ. Վ.Ս.Ի.Ե.Վ.Ս.Կ.

Բելոռուսական 1-ին
ռազմանական զոր-
քերի հրամանատար,
Սովետական Միու-
թյան կրկնակի Հերոս,
Սովետական Միու-
թյան Մարշալ
Գ. Կ. Ժ.Ո.Ի.Կ.Ո.Վ.

խառանքային՝ նորանոր սխրագործությունների՝ մեր տնտեսության բոլոր ճյուղերում»:

Ընկեր Ստալինի այս դնահատականը լիովին համապատասխանում է սովետական թիկունքի նվաճումներին՝ անցած տարվա ընթացքում: Կարմիր Բանակը հենվում է ամբողջ երկրի վրա: Մեր զորքերի հաղթական երթի մեջ մենք լսում ենք Մոսկվայի ու Լենինգրադի, Ուրալի ու Սիբիրի, Դոնբասի ու Ստալինգրադի, Անդրկովկասի ու Միջին Ասիայի հզոր քայլերը...

Սովետական մարդիկ առանձնահատուկ խանդավառությամբ են աշխատում պանծալի տարեդարձին Նախորդող օրերին: Չնայած ձմեռային դժվարություններին, արդյունաբերության հարյուրավոր և հազարավոր ձեռնարկություններ հաջողությամբ կատարում ու գերակատարում են իրենց արտադրական առաջադրանքները: Շատ ձեռնարկություններ արտադրանային արտադրանք են տալիս հաղթանակի Փոնդի օդան, այն ֆոնդի, որին ժողովուրդն անվանում է Ստալինյան: Ուրալմաշ տանկային դորժարանի կոլեկտիվը ստախանովյան հերթափոխություն է հայտարարել ի պատիվ Կարմիր Բանակի 27-րդ տարեդարձի և պարտավորվել է երկամսյա ծրագիրը կատարել մինչև փետրվարի 23-ը: Ստախանովյան հերթափոխության են կանգնում Դոնբասի և Մերձմոսկովյան ածխահանքերը: Այն մոտոռաշինական դորժարանի կոլեկտիվը, որի ղիբեկտորն է ընկ. Սոլդատովը, պարտավորվել է գերակատարել փետրվարի պլանը: Այն ավիագործարանի կոլեկտիվը, որի ղիբեկտորն է ընկ. Լիսիցինը, պլանից դուրս տալիս է «Յակովլև» կործանիչներ:

Մարտական տոնը նորանոր հաջողություններով է զլխավորում մեր կոլխոզային դյուղը: Հուժկու շարժում է ծափալվում 1945 թվի հաղթանակի բարձր բերքի համար: Ցանքի նախապատրաստման վճռական ժամանակաշրջանում կոլխոզային դյուղի աշխատավորները անընդհատ աշխատում են հարածուն հողան

Ուկրաինական 1-ին
ռազմանակառի գոր-
մերի հրամանատար,
Սովետական Միու-
թյան Հերոս, Սովե-
տական Միության
Մարշալ Բ. Ս. Կոննի

Ուկրաինական 3-րդ
ռազմանակառի գոր-
մերի հրամանատար,
Սովետական Միու-
թյան Հերոս, Սովե-
տական Միության
Մարշալ
Յ. Բ. ՏՈՒՅՈՒՆՍԿԻ

դով: Օրեց օր սովեւանում է նախագարնանային դժիտ-
վոր աշխատանքներն ավարտած մարդերի, երկբամե-
սերի և ուսպուրիկաների թիվը: Տրակտորների աշ-
խան-ձմեռային նորոգման պլանը օրեքս կատարեց
Դնեպրոպետրովսկի մարզը: Այսօր «Պրավդան» հանրա-
գաղություն է հրապարակում, որ տրակտորների նո-
րոգման տարեկան պլանը ժամկետից չուտ կատարել
են Դադստանի ՍՍՍՌ-ն, Օդեսայի և Բորբույսկի մար-
զերը, որ սերմֆոնդի կուտակման պլանը կատարել է
Վոլոդզայի մարզը: Վաղը ստաջախորները թիվը էլ
սովելի կշատանա:

Կարմիր Բանակի տարեգարձին նվիրված մրցու-
թյան մեջ նորանոր նշանակալից հաջողություններ են
ձեռք բերում աշխատանքային ճակատի հերոսները՝
ստախանովիկաները և հարվածայինները: Եզոր Ա-
լարկովի օրինակով սովելի ու սովելի է ծախալում
ճակատային խոչընդոտած բրիգադաների շարժումը:
Նրանք սովելացնում են արտագրանքի խաղարկումը և
բակյալ աշխատողների սովելի պակաս քանակով: Երկա-
թուղիներում սովելանում է աշնային տեղափոխումը նո-
վատորների հետնորդների թիվը, ինչպիսիք են մեքե-
նափոր Կորոբկովը և ղեկավար կազմող Կատաևը, և
նրանք կարողանում են ամենաշատ կերպով օգտագու-
ծել տրանսպորտի տեխնիկական միջոցները:

Յուրաքանչյուր բաղաբ, յուրաքանչյուր դյուդ
արտագրանքան նվերներ է պատրաստում Կարմիր Բա-
նակին: Սակայն բացի դրանից, մեր ժողովուրդը հի-
շում է, որ Կարմիր Բանակի նկատմամբ մեր ցուցա-
բերած հոգատարության կեսը ճակատայինների բն-
տանիքներին ցույց տրվող հոգատարությունն է: Այդ
հոգատարությունը ամենին էլ «կամպանիա» է. դա
մտել է սովետական մարդկանց կենցաղի մեջ: Կար-
միր Բանակի օրվա սոթիով թրկուների աշխատողները
ուզում են առանձնապես բնոգծել իրենց սերը դեպի
Հայրենիքի պաշտպանների զոհակները: Գործարաննե-
րը, ֆաբրիկաները, կոլխոզները նվերներ են պատ-

Բելոռուսական 2-րդ
ռազմանկատի գոր-
մերի հրամանատար,
Սովետական Միու-
րյան Հերոս, Սովե-
տական Միության
Մարշալ
Կ. Կ. ՌՈՆԻՍՍՈՎՍԿԻ

Ուկրաինական 2-րդ
ռազմանկատի գոր-
մերի հրամանատար,
Սովետական Միու-
րյան Մարշալ
Բ. ՅԱ. ՄԱԼԻՆՈՎՍԿԻ

բառառում՝ երեխաներին, տոներ են կազմակերպում երեխաների համար: Դա սովետական հայրենասիրության վառ արտահայտություններից մեկն է:

Կարմիր Բանակի տարեգարձը մենք ղեկավարում ենք Կարմիր Բանակի նորանոր հաղթանակների և դաշնակից ելքեր մեծ տերուխտյունների ղեկավարների Ղրիմի Կոնֆերանսի պատմական որոշումների առաջ քաշած ընդհանուր վերելքի միջոցառում: Կարմիր Բանակի 26-րդ տարեգարձի առթիվ արված հրամանում բնիկ Ստալինը խոսում էր հակահիտլերյան կռաւիցիայի բանակում տարածաշնուխուն առաջ բերելու համար հիտլերյան պարադոլունների հուսահատական փորձերի մասին: Ընկեր Ստալինը նախատեսում էր հիտլերականների այդ մեքենայուխտյունների ձախողումը, «որովհետեւ հակահիտլերյան կռաւիցիայի հիմքն են կազմում կենսականորեն կարեւոր շահերը դաշնակիցների, որոնք դրել են հիտլերյան Գերմանիային և նրա եվրոպական համագործակիցներին ջախջախելու խնդիրը»: Ղրիմի Կոնֆերանսը հանդիսացաւ ՄԱՌՄ-ի Մեղլիայի ու ԱՄՆ-ի մարտական դաշինքի ամրապնդման ամենաւառ վեայուխտյունը: Նաքիստական Գերմանիան դատապարտաւ է: Արեւելքից, արեւուտքից, հյուսիսից և հարաւից նորանոր և էլ աւելի հզոր հարվածներ կհասցվեն Գերմանիայի սրտին:

Կարմիր Բանակի հետ միասին մեր ամբողջ ժողովուրդը պատրաստաւ է մահացու հարված հասցնելու հիտլերյան Գերմանիայի սրտին: Սովետական մարդիկ-գիտեն, թե նրանք ինչ պետք է անեն դրա համար. արդյունաբերուխտյան մեջ՝ աւելաքնել սպառաղինուխտյան թողարկումը, մետաղի ձուլումը, վառելանյուխտյան արդյունահանումը, մեքենաների թողարկումը. գյուղատնտեսուխտյան մեջ՝ օրինակելիորեն նախադատորատուել ցանքին և սպահուխտյան բարձր բերքի ստացումը. տրանսպորտում՝ ուխտեղաքնել ռազմաւաակաաի և աճող տնտեսուխտյան համար հատկացաւա բնոների փոխադրումները: Սովետական հասարակու

Լենինգրադի ռազմա-
նակաաի զորքերի
հրամանատար, Սովե-
տական Միության Էե-
րոս, Սովետական
Միության Մարշալ
Լ. Ա. ԳՈՎՈՐՈՎ

Կարելական ռազմա-
նակաաի զորքերի հր-
ամանատար, Սովե-
տական Միության
Էերոս, Սովետական
Միության Մարշալ
Կ. Ա. ՄԵՐԵՑԿԻՆ

խյան ջոյսը անդամները՝ բանվորները, դատապանները, խառնիկները՝ գլխին իրենց տեղը բնականորեն պայքարում, պետությունը բնականորեն ջանքերի մեջ։ Նրանք պատրաստ են մինչև վերջը կռաարելու իրենց պայքարը։ Գրիորի Կոնֆերանսի արդյունքների հաղորդագրություն խյան կապակցությունը ամբողջ երկրում ծավալված մասնագիտական միտնողների ու ժողովների արդյունքը հաղթանակում է որպես սովետական թիկունքի ու սպանման համար միտնող խյան նոր պետականացում, ֆաշիստական Գերմանիայի լիակատար ջախջախմանը համեմատ համար մեր ժողովրդի անսասան կամքի պետականացում։

Մենք Ստալինի կողմից ստանձնող սովետական երկիրը իր Կարմիր Բանակի սարեգարծը կզինավորի նորանոր հաղթանակներով սպանման համարում և թիկունքում։

(«ԳՐԱՎԻԱՅԻ» փետրվարի 16-ի ստալինոգրաֆ)

Յերոտուական 3-րդ
նազմանական զոր-
ների հրամանատար,
Սովետական Միու-
թյան կրկնակի Հե-
րոս, բանակի գեներալ
Ի. Գ. ՉԵՐՆՅԱՆՈՎՍԿԻ

Մերձբալթյան 2-րդ
նազմանական զոր-
ների հրամանա-
տար, Սովետական
Միության Հերոս,
բանակի գեներալ
Ա. Ի. ՆՐԵՄՅՆԿԻՆ

Մերձալիսյան 1-ին
ռազմանականի զոր-
հերի հրամանատար,
Սովետական Միու-
թյան Հերոս, բանակի
գեներալ
Ի. Բ. ԲԱՂԲԱՄՅԱՆ

Ակրաիւնական 4-րդ
ազգանականութի գոր-
ւերի հրամանաւար,
բանակի զենեւալ
Ի. Ե. ՊԵՏՐՈՎ,

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԶԱՎԱԿՆԵՐԸ
ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ ՄՂՎՈՂ
ՄԱՐՏԵՐՈՒՄ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ
ԳԵՆԵՐԱԼՆԵՐԸ

1. ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՀԵՐՈՍ, ԲԱՆԱԿԻ
ԳԵՆԵՐԱԼ ԻՎԱՆ ԲԱՂՐԱՄՅԱՆ

Հայրենական պատերազմի բացերի մեջ իբր անու-
նը անմահ վառքով է պսակել բանակի գեներալ
Մերձբալթյան 1-ին ռազմաճակատի շորքերի հրամա-
նատար, ստալինյան տաղանդավոր զորավար Իվան
Բաղրամյանը։ Նա պատերազմի առաջին իսկ օրից
մասնակցել է գերմանա-ֆաշիստական հորդանքերի դեմ
մղվող ահեղ ճակատամարտերին։ Բաղրամյանը տի-
րապետել է անցյալի ռազմական արվեստին, Հայրենա-
կան պատերազմի վտրձի հիման վրա բաղյամաբարտել
է սօց-շխուշի ճինքերը և դարձել պատասխանաբար ուսու-
ման ճակատներից մեկի հրամանատար։

Ստալինյան ստրատեգիան և տակտիկան, որով առաջնորդվում է բանակի զենեքալ բազլամյանը, միշտ ստահովում է նրա մարտական գործողությունների հաջողությունը:

Մեր Հայրենիքի սիրա Մասկվայի պաշտպանու-
թյան ծանր օրերին Բաղրամյանը գննարակելու ցանկանալու
էր և ստանձնել էր 16-րդ բանակի Հրամանատարը:

թյունը: Նրա ղեկավարած 16-րդ բանակը սնօրինակ սիրազործություններ կատարեց Մոսկվայի տակ գերմանական ընտիր զորքերը ջարդելու ժամանակ:

Բաղրամյանի լեգենդար բանակը կարմիր Բանակի մյուս միավորումների հետ հարձակման անցավ Օրջոնիկեզորդ քաղաքներն ագատազրկելու համար: Այդ օրը, 1943 թվի օգոստոսի 5-ին, Գերազույն Գլխավոր Հրամանատար, Սովետական Միության Մարշալ ընկեր Ստալինի, հրամանով մեր Հայրենիքի մայրաքաղաք Մոսկվան առաջին անգամ հրետիթային որսառլից համադարկելով ողջունեց մեր քաջարի զորքերի սրամական հաղթանակը: Սովետական զենքի ուղի վեթիարի հաջողության մեջ մեծ բաժին ունեւր Բաղրամյանի գլխավորած գվարդիական բանակը:

Կառավարությունը, բարձր գնահատելով ընկեր Բաղրամյանի ունեցած մասնակցությունը այդ խոշոր ու նշանավոր օպերացիային, նրան պարգևատրեց Սովետական 1-ին ստաիճանի շքանշանով, իսկ ՍՍՌՄ Ժողկոմսովետը իր 1943 թվի օգոստոսի 26-ի որոշումով նրան շնորհեց զենեքալ-զնդապետի կոչում:

ՍՍՌՄ Ժողկոմսովետը 1943 թվի նոյեմբերի 11-ի որոշմամբ գվարդիայի զենեքալ-զնդապետ Ի. Բաղրամյանին շնորհում է բանակի զենեքալի գլխավորական բարձր կոչումը: Նույն օրը Պաշտպանության Պետական Կոմիտեն բանակի զենեքալ Իվան Բաղրամյանին նշանակում է Մերձբալթյան 1-ին սաղմամական տի զորքերի հրամանատար:

Գենեքալ Բաղրամյանի սաղմամական տի զորքերը 1943 թվի գեկտեմբերի 19-ին Նեվելից հալամ ճեղքեցին հակառակորդի իրաւ ամրացւամ պաշտպանության գոտին, գրաւեցին ալեյի քան 500 բնակատայր, ջարդելով գերմանական 87-րդ, 129-րդ և 211-րդ հետեակային և 20-րդ տանկային գլխիղեաները: Հաղաւակորդը մարտադաշտում թողեց մոտ 20.000 գինգալի ու սպայի գիակ: Գերի գերցվեց 2.000 գինգալ:

ու սպա և գրաւվեց վեթիարի բանակությամբ սաղմամատար:

Մերձբալթյան սաղմամական տի զորքերը մեծ ճաղատամարտ տվին եղբայրական Բելոռուսիայի, Լատվիայի և Լիտվայի սպատաղրման համար: Կատարելով Գերազույն Գլխավոր Հրամանատարության սորատեղիախան առաջադրանքը, Բաղրամյանը որնիթոց հարձակվեց Շաուլայ քաղաքի վրա, կարեց Բալթիկայից Արևելյան Պրուսիա տանող գրեթե բոլոր կոմունիկացիաները և գրոհով գրաւեց քաղաքը:

Այդ օրը, հուլիսի 27-ին, Կարմիր Բանակը գերմանական զորքերին սրամական մեծ պարտություն, գա հիտլերյան բանակի ամենասե օրերից մեկն էր: Այդ օրը մեր Հայրենիքի մայրաքաղաք Մոսկվան հրետանային հինգ հաղթական սաղյուտներով ողջունեց մեր հարձակվող զորքերին: Դա այն օրն էր, երբ գերմանացիները կորցրին իրենց պաշտպանության Եկարևոր բաաիոն:

Հինգ սաղմամական տի տարած փայլուն հաղթանակի առթիվ նրանց հրամանատարներին, որնեց թվում Մերձբալթյան 1-ին սաղմամական տի հրամանատար, բանակի զենեքալ Իվան Բաղրամյանին շնորհվեց Սովետական Միության Հերոսի բարձր կոչում: Սովետական ողջ երկրի հետ չաեանմամ հրձականքի մեջ էր նաև հայ ժողովուրդը, որի սնուցած գալակիր բարձր է սրհում իր քաջ նախնիների սաղմական փատաղանձ տրաղիցիաները:

Սովետական Միության Հերոս, բանակի զենեքալ Բաղրամյանը կրկին հարձակման անցավ, ճեղքեց հակառակորդի ուժեղ էջելոնացւամ պաշտպանությանը Բելգա քաղաքից հարավ-արևելք, հարձակման 4 օրվա ընթացքում առաջ չարժվեց մոտ 40 կիլոմետր, բնդարձակելով ճեղքւամքը 120 կիլոմետր ճակատով, մարտերով գրաւեց ալեյի քան 2.000 բնակատայր: Արա նա թեքվեց գեպի Բալթիկ ծովի ալիերը, ընդհուպ մոտեցավ Արևելյան Պրուսիայի սահմաններին:

կարեց Ռիզայի ժողածոցում մնացած զերմամեական 30 դիվիզիաների ճանապարհը դեպի Արևելյան Գրուսիա: Այսպիսով, նա պողպատյա օղակի մեջ տասը զերմամեաֆաշխատական 30 ընտիր դիվիզիաներ:

Կարմիր Բանակի հունվարյան վճռական հարձակմանը մասնակցեցին նաև դեներալ Բաղրամյանի զեկավարած ռազմաճակատի զորքերը, որոնք հունվարի 28-ին դրավեցին Լիտվական Կլայպեդա (Մեմել) քաղաքն ու նավահանգիստը, դրանով իսկ ստիպեցին Սովետական Լիտվայի լիակատար մաքրումը զերմանական զավթիչներից:

2. ՆԱՎԱՏՈՐՄԻ ԱԴՄԻՐԱԼ ԻՎԱՆ ԻՍԱԿՈՎ

Փառահեղ մարտական ուղի է անցել ՍՍՌՄ Ռազմա-Մովային Նավատորմի Ժողովրդական Կոմսարի քուսշիւ տեղակալ, Նավատորմի ադմիրալ Իվան Ստեփանի Իսակովը: Նա ծնվել է 1895 թվին Լեոնային Ղարաբաղում, ակգբնական կրթությունը ստացել է Թբիլիսիում, ապա անդամորվել Պետրոգրադ (Լենինգրադ), ընդունվել ծովային նավատորմի ուսումնարանը, որն ավարտել է զերադանց դասնադասականով: Նորավարտ սպան աշխատանքի է նշանակվում Բալթիկ ծովի ռազմական նավատորմի նավերից մեկում: Հետագայում ավարտում է ծովային ինստիտուտը և Ռազմա-Մովային Ակադեմիան:

Քաղաքացիական պատերազմի դաժան տարիներին, սոցիալիստական շինարարության շրջանում և Փաշխատական Գերմանիայի ու նրա մասայինների դեմ մղվող արյունահեղ մարտերի ժամանակ Իվան Իսակովը իր անսպառ ուժն ու տաղանդը ի սպաս է դրել սովետական պետության պաշտպանության սրբազան դործին:

Նավատորմի ադմիրալ Իսակովը սուսական զենքի ու հերոսական փառքի՝ Սևաստոպոլ քաղաքի պաշտպան մեծերաններից մեկն է: Սևծովյան հերոսական

20

Նավատորմի գլուխն անցած 250 օր հերոսական պաշտպանողական ահեղ մարտեր է մղել Սևաստոպոլ քաղաքի վրա հարձակվող զերմամեական և ռումինական ընտիր դիվիզիաների դեմ: Սևաստոպոլի նավատորմայինները 250 օր պողպատե պատնեչի նման հարձակվող կատաղի թշնամու առաջ կանդներին կապույտ ծովի մեջ հերոսական քաղաքի շուրջը և խանձված բլուրների վրա: Սևաստոպոլի հերոս պաշտպանները աչք ծանր օրերին երբեք չտատանվեցին և ստալինյան վճռականությամբ ու կոմիսարությամբ մղում էին դաժան ու ծանր մարտեր: Իսակովի ղեկավարությամբ Սևծովյան անվահեր նախաստիները անօրինակ կատաղի մարտեր են մղել նաև Նովորոսիյսկի աղատապրման համար:

Սովետական կառավարությունը բարձր է պնահատել ՍՍՌՄ Ռազմա-Մովային Նավատորմի Ժողովրդական տեղակալ, Նավատորմի ադմիրալ Իվան Ստեփանի Իսակովի ծառայություններն ու անժողովրդի սխրագործությունները, նրա կուրծքը դարդարել է Լենինի երկու, Կարմիր Դրոշի երկու, Ուշակովի 1-ին աստիճանի և Կարմիր Աստղի չքանչաններով, Սևաստոպոլի, Լենինգրադի ու Կովկասի պաշտպանության համար մեդալներով:

3. ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ԳԵՆԵՐԱԼ-ԳԵՌԱՊԵՏ ԼԵՎՈՆ ՕՐԲԵԼԻ

Լեոն Արզաբի Օրբելին ծնվել է ծառայողի ընտանիքում 1882 թվի հուլիսի 8-ին Ախտայի շրջանի Ծողկաձոր գյուղում: 1899 թվին Լեոն Օրբելին ավարտել է Թբիլիսիի 3-րդ դիմնադրան ոսկե մեդալով և նույն թվին մտել է Ռազմա-քաղական Ակադեմիան:

Դեպի գիտական աշխատանքը ունեցած հետաքրքրությունը և հակումը Լեոն Օրբելու մոտ երևան է եկել շատ վաղ հասակից:

Ակադեմիայի 5-րդ կուրսում սովորելու ժամանակ նորից է պարզևատրվում ոսկե մեդալով:

21

Լևոն Օրբելին 1904 թվին ավարտում է Քաղմա-
րժշկական Ակադեմիան, նշանակվում նախատորմի
դիպլոմատական էկզամեններից մեկում կրտսեր բժշկի
պաշտոնով: Նա կրոնչտադարի նախատորմում և Պետ-
րոգրադի (Լենինգրադի) ծովային դոսպիտարում ծա-
ռայում է չորս տարի: Նույն ժամանակամիջոցում
Օրբելին հանձնում է դոկտորական քննության և
փորձնական բժշկական ինստիտուտում իման Պատվոյի
մոտ Ֆիզիոլոգիական բաժնում դասնում է պրակտի-
կանս: 1907 թվից կատարում է Ֆիզիոլոգիական բաժ-
նի վարիչի օգնականի պարտականությունը: Օրբելին
25 տարեկան հասակից հայրերակից է դառնում
դիտական կաղձակերպական այն դործունեությանը,
որը ծաղկում է Սովետական իշխանության տարիներ-
ին: Դեռ 1908 թվին նա պաշտպանում է դիսերտացիա
և ստանում է բժշկական դոկտորական աստիճան:

1908—1910 թվերին Լևոն Օրբելին դործուղվում
է արտասահման դիտական աշխատանքներ կատարելու
համար: Արտասահմանից վերադառնալուց հետո, նա
ակտիվ դասախոսական աշխատանք է ծավալում Ռադ-
մա-բժշկական Ակադեմիայում որպես դոցենտ: 1913
թվից մինչև այժմ Լևոն Արզարի Օրբելին հանդիսա-
նում է Պետրոգրադում (Լենինգրադում) Լեպաֆտի
բիոլոգիական լաբորատորիայի (այժմ Լեպաֆտի ան-
վան դիտահետազոտական ինստիտուտի) Ֆիզիոլոգիա-
կան բաժնի ղեկավար: 1920 թվին նա ընտրվում է
Լենինգրադի ստաջին բժշկական ինստիտուտի Ֆիզիո-
լոգիական սմբիոնի պրոֆեսոր: Լևոն Օրբելին 1925
թվին ընտրվում է Ռադմա-բժշկական ինստիտուտի
Ֆիզիոլոգիայի սմբիոնի վարիչ և մինչև այսօր էլ
ղեկավարում է այդ սմբիոնը:

Լևոն Արզարի Օրբելին 1925 թվից ՍՍՌՄ Գիտու-
թյանների Ակադեմիայի իսկական անդամ է, բիոլո-
գիական բաժնի ակադեմիկոս-բարոսուդար, իսկ 1942

Նավատորմի ադմիրալ Ի. ԻՍԱԿՈՎ, բժշկական ծառա-
յության գեներալ-գեդապետ Լ. ՕՐԲԵԼԻ

Սովետական Միության Հերոս, հրետանու գեներալ-
լեյտենանտ Մ. ՊԱՐՍԵՂՈՎ, հրետանու գեներալ-
լեյտենանտ Ի. ՎԵՔԻՆՈՎ

Թվից ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիայի վիցե-պրե-
զիդենտ :

1942 թվին կառավարությունը հանձնարարում է
զենեքալ-լեյտենանտ Լ. Ա. Օրբելյան վերակազմել Ռուս-
մա-բժշկական Ակադեմիան :

Լ. Ա. Օրբելյան կարմիր Բանակի հիմնադրման
հենց առաջին օրվանից գտնվում է նրա շարքերում :

Որպես ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիայի վի-
ցե-պրեզիդենտ և նույն Ակադեմիայի Ֆիզիոլոգիական
բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար, գեներալ-
լեյտենանտ Լևոն Օրբելյան Հայրենական պատերազմի
տարիներում մեծ ջանքեր է գործ դրել Սովետական
Միության զինուորական հիմնարկությունները և զինա-
կաններին կարմիր Բանակի ու Նավատորմի բժշկական
սպասարկման մասնակից դարձնելու համար : Այս
նպատակով ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիան
ստեղծել է նրա ղեկավարությունը ռազմա-տանկային
կան հանձնաժողով :

ՍՍՌՄ Ժողկոմսովետը շարժք դնահատելով Լևոն
Օրբելյան մատուցած ծառայությունները Հայրենական
պատերազմի տարիներին ռազմա-բժշկական գիտություն-
ապարկում, 1944 թվի մայիսի 29-ի որոշմամբ նրան
չորհել է բժշկական ծառայության գեներալ-լեյտենանտի
սի գինգորական կոչում :

Գեներալ Օրբելյան պարգևատրվել է Լենինի, Աշ-
խատանքային կարմիր Դրոշի, կարմիր Դրոշի չքա-
նշաններով և «ԲԳԿԻ» 20-ամյակի» ու «Լենինգրադի
պաշտպանության համար» մեդալներով :

4. ԳԵՆԵՐԱԼ-ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ ՍԵՐԳԵՅ ԳԱԼԱՋԵՎ,

1902 թվին Դանի Նոր Նախիջևան քաղաքում է
ծնվել գեներալ-լեյտենանտ Սերգեյ Գալաջևը : Միջ-
նակարգ կրթությունը ստացել է Ռոստովում, իսկ
բարձրագույնը՝ Մոսկվայում :

1919 թվի առաջը Դենիկինի սպիտակգվարդիա-
կան զորքերը մոտենում էին Մոսկվային : Այդ ժամանակ
և ծանր օրերին Լենինի-Ստալինի պարտիան լուրջ
առկեց. «Բոլորը Դենիկինի դեմ» : 17 տարեկան կոմ-
բիտական հայրենասեր Սերգեյ Գալաջևը սկսեց օգնել
բոլշևիկյան պարտիայի լուրջագույն, ղեկավար փրկելու
և հուլայի մոտ մոտենալից Դենիկինի դեմ մղվող կռի-
վերին :

Մոցիսայիստական խաղաղ շինարարության տարի-
ներին ընկ. Գալաջևը երկար ժամանակ վաշտում է
պարտիսանի մի շարք սպասարկանապետ, աշխատող-
ներ : Նա սովորում և սովորում է Մոսկվայի Կար-
միր պրոֆեսորայի փելիտապոլիտիկան ինստիտուտը :

Հայրենական պատերազմի առաջին օրերին նա
արդեն արևմտյան ռազմաճակատում գործող N բա-
նակի Ռազմական Որհնդի անդամ էր :

Երբորդ տարին է, ինչ գեներալ-լեյտենանտ Սեր-
գեյ Գալաջևը ռազմաճակատներից մեկի քաղաքական
վարչության պետն է :

Գեներալ Գալաջևը պարգևատրվել է 9 չքա-
նշանով :

5. ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՀԵՐՈՍ, ՀՐԵՏԱ-
ՆՈՒ ԳԵՆԵՐԱԼ-ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ ՄԻԽԱՅԻԼ
ՊԱՐՍԵՂՈՎ,

Հայ Ժողովրդի քաջարի զավակի սնունդը մեր
երկրին հայտնի դարձավ ղեկավար քաղաքացիական պա-
տերազմի տարիներին, այնուհետև՝ 1939—40 թ. թ.
սպիտակ-Ֆինների դեմ մղված պատերազմի օրերին :

Միևայիլ Պարսեղովը ծնվել է 1899 թվականին
Բևանային Ղարաբաղում : 11-ամյա պատանին շատ

չուտ ստիպված էր հրաժեշտ տալ հայրենի օջախին, ծերունի բրուտ հորը: Ծաղրահեղ չքավորությունը նրան ստիպեց թողնել դպրոցը և դնալ Միջին Ասիա: Այստեղ երկար ժամանակ սևազոր՝ բանվորություն տրտի: Երբ սկսվեց ուսուցիչի ընկեր Պարսեղովը ղեկը վերցնելով, դնաց կռվելու սովետական պետություն ստեղծելու, նոր երջանիկ կյանքի համար: Քաղաքացիական կռիվներում նա հրամանի հրամանատար էր: Քաղաքացիական պատերազմը վերջացավ: Պարսեղովը ընդունվեց ռազմական Ակադեմիա և ավարտեց զերազանց դասնադասարանով: Ուժեղ կամքի տեր մարդը դարձավ հրետանային գլխավոր զորավար ու զերազանց գլխավոր: Կարմիր Բանակի խոշոր միափորումների շարքերում վարել է չափազանց պատասխանատու պաշտոններ: Կարմիր Բանակի համար նա արդեն հրետանային գլխավոր զորավար ճանաչված վարպետ էր ու հասել էր կորպուսի հրամանատարի աստիճանին և հրետանու գեներալ-լեյտենանտի կոչման:

Գեներալ Պարսեղովի գլխավորած կորպուսը 1939—40 թվին վճռական հակահարված է հասցնում սախաակ ֆիններին: Նենդ թշնամուն նա հակադրում է սովետական հրետանու հզորությունն ու սովետական մարդկանց ուժն ու արիւթյունը:

Դաժան մարտերում հրետանին մեր հեղեակի հետ մեկտեղ մոտեցավ «Մաններհայմի դժի» հիմնական ամրություններին: Կարելական պարանոցում ֆիննական խիստությունները երկաթ-բետոն, գրունտ, հողե շաղմաթիվ հզոր ամրություններ էին կառուցել: Այդ դռներն ու դպրոցները անտոխ էին համարվում: Այստեղ ռազմական գործողությունների բախտը վճռում էր հրետանին: Հետախուզվեց ֆիննական ամրությունների ամրոցը սիստեմը: Եվ ահա սկսվեց «Մաններհայմի դժի» ճեղքման նախապատրաստությունը: 1940 թվականի փետրվարի 11-ին, առաջին փուլում հերոսական զորամասերն անցան հարձակման:

26

«Մաններհայմի դժի» ճեղքված էր:

ՍՍԽՄ Գերազույն Սովետի Նախադասությունը բարձր գնահատեց հրետանու գեներալ-լեյտենանտ Միխայիլ Աբումիլ Պարսեղովի ծառայությունը և 1940 թվի իր Հրամանագրով նրան շնորհեց Սովետական Միության Հերոսի կոչում:

Գեներալ-լեյտենանտ Պարսեղովը իր զորամասերը Հայրենական մեծ պատերազմում նորից ահեղ մարտի տարավ սովետական սրբազան հողը ուխտագրթորեն ներխուժած գերմանա-ֆաշիստական վաշտակ հորդանների դեմ և 1942 թվին 3 անգամ պարզեփառվեց ՍՍԽՄ շքանշաններով: Այժմ չքանչափ զարգացած է նրա կուրծքը:

6. ՀՐԵՏԱՆՈՒ ԳԵՆԵՐԱԼ-ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ ԽՎԱՆ ՎԵՔԻԼՈՎ

Թրեկիաի կառավարական գոյություն ավարտելուց հետո, Խիան Վեքիլովը ընդունվում է Պետրոգրադի (Լենինգրադի) հրետանային ուսումնարանը: Առաջին իմպերիալիստական պատերազմի օրերին, 1914 թվի աշնանը, նա զերազանց դասնադասարանով ավարտում է հրետանային ուսումնարանը:

19 տարեկան նորախարտ սպային, իբրև շնորհալի, բանիմաց հրետանավորի, նշանակում են զերմասնացիների դեմ սրեմայան ռազմաճակատում գործող գլխավորական հրետանային 3-րդ բրիգադայի մարտկոցներից մեկի հրամանատար: Վեքիլովը կարճ ժամանակում աչքի է ընկնում թշնամու դեմ տարած հաղթանակներով, աշտուղից էլ սկսվում է նրա դադմական կարյերան: Շուտով նրան տեղափոխում են Կովկասյան ռազմաճակատ, ակզբում Սարիղամիչ ու ապա Ղարս: Փորձված երիտասարդ սպան իր հրետանային կործանիչ հարվածներով մասնակցում է սարկուղամիչյան հայանի մարտերին: Բոլորին հայանի է,

Թե ինչպիսի փառք ձեռք բերեց սուսական հրետանին այդ մարտերի ժամանակ:

Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման առաջին օրից ի վան Վեքիլովը 10 տարի շարունակ դառնալով պատասխանատու պաշտոններ է փա-
րել Վոլոգդիլովի անվան բանա-հրաձգային զինվե-
րային հրետանային զնդում և երկար ժամանակ եղել է նրա հրամանատարը: Վեքիլովը սովորում ու ա-
մալրում է Մոսկվայի հրետանային ակադեմիան:
Նա աճում ու դաստիարակվում է Կարմիր Բանակի
շարքերում: 1930 թվին նրան առաջ են քաշում ու
նշանակում Հյուսիսային Կովկասի զինվորական օկ-
րուգի հրետանային ծառայության պետի տե-
ղակալ: Որոշ ժամանակից հետո Վեքիլովին
նշանակում են ԲԳԿԻ հրետանային Գլխավոր Վար-
չությունում պատասխանատու աշխատանքի: Այնու-
հետև 1939—40 թվերին նրան տեսնում ենք սպի-
տակ Ֆինների դեմ մղվող մարտադի մարտերում «Ման-
ներհայթի ղիծը» ճեղքող հերոս դորաֆարների շար-
քում: Այստեղ նա պարգևատրվում է Կարմիր Դրոշի
շքանշանով:

Հայրենական պատերազմի առաջին օրվանից նա
մեկնում է հարավ-արևմտյան ռազմաճակատ: Շուտով
նա ստանում է հրետանու գեներալ-մայորի կոչում:
Վեքիլովը Օդեսայի և Ստալինգրադի հերոս պաշա-
պաններից է: Ստալինգրադի ծանր օրերին գեներալ
Վեքիլովը հրետանային պաշտպանության գեկաֆար-
ներից մեկն էր: 1942 թվի նոյեմբերի 19-ին Ստալին-
գրադի մոտ Կարմիր Բանակի հարձակման այդ պատ-
մական օրը սրտացին նաև հրետանու գեներալ-լեյ-
տենանտ Իվան Վեքիլովի մարտկոցները: Մասնակցե-
լով հերոսական Կարմիր Բանակի սրբնթաց հարձակ-
մանը, նա անցել է մարտական փառահեղ ուղի: Նրա
հրետանավորները անցան Դոն գետը, մասնակցեցին
Ռոստովի, Դոնբասի ազատագրմանը, անցան Դնեպրի
ու Դեսնան: Սովետական հրետանու կրակի ուժով

Սովետական Միության Հերոս, գեներալ-մայոր
Ս. ՎԱՉԱՐՅԱՆ և գեներալ-մայոր Ն. ՍԱՅԱՐՅԱՆ

Գեներալ-մայոր Ի. ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ, գեներալ-մայոր
Ս. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Վեֆերովի գլխավորած հրեականավորները մասնակցեցին Թեոսոֆու Յատակ—Քիշեկ խմբավորման ջարձարկմանը:

Հայրենիքը դեներալ իսլամ Ռավթի Վեֆերովի կուրծքը դարդարել է Սուլթոթի, Կուտուզովի 2-րդ սնտիճանի, Կարմիր Դրոշի երկու, Կարմիր Աստղի, Հայրենական պատերազմի խաչի սնտիճանի շքանշաններով և Օդեսայի ու Ստալինգրադի պաշտպանության համար մեդալներով:

7. ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Գեներալ-մայոր Սարգիս Սողոմոնի Մարտիրոսյանը ծնվել է 1900 թվին Շամախու չրջանի Մադրասում գյուղում: Նախնական կրթությունը ասացել է գյուղի դպրոցում, ապա սովորել է էջմիածնի Գևորգյան ճեմարանում: 1918 թվին կամավոր մտնում է Կարմիր Բանակի շարքերը, իբրև Կարմիր մարտիկ ակտիվ մասնակցում է Ալբրեկանի և Հայաստանի քաղաքացիական կռիվներին: Այդ ժամանակ էլ ընդունվում է բոլշևիկների պարտիայի շարքերը: Նա սովորում է ուղեմական դպրոցներում և դառնում հրամանատար: Եռանդուն հրամանատարը 17 տարի շարունակ զանազան պատասխանատու պաշտոններ է վարել Վորոշիլովի անվան Հայկական հրաձգային ղեկավարյում: Մարտիրոսյանը սովորում է Մոսկվայի բարձրագույն հրամկազմի կատարելագործման դասընթացներում: 1939 թվին նա ակտիվ մասնակցում է Արևմտյան Ուկրաինայի ազատագրմանը և ապա 1939—40 թվերին նրան տեղնում ենք սպիտակ Փինեռի դեմ մղվող մարտերի բոցերի մեջ:

Հայրենական պատերազմի առաջին օրից մինչև այժմ Սարգիս Մարտիրոսյանը գտնվում է ուղեմականում:

Հերոսական Կարմիր Բանակի մեծ հարձակման այս օրերին Ուկրաինական 1-ին ուղեմականովի զոր-

30

քերի թվումն է գեներալ-մայոր Սարգիս Մարտիրոսյանի միավորումը: Կարմիր Բանակի հարձակողական մարտերի ընթացքում Գեորգյույն Գլխավոր Հրամանատար, Սովետական Միության Մարչալ ընկեր Ստալինի հրամաններում աչքի բնկած գեներալների թվում 13 անգամ հիշատակվել է նրա անունը:

Մարտիրոսյանը առաջիններից մեկն էր, որ հասավ ՍՍՍՐ պետական սահման Պրոտ գետին ու մտավ Ռումինիայի հողը: Նա այստեղ մասնակցել է սուվերենական Դորոխոյ, Բուսուշանի և Զաասի քաղաքների ղրավմանը և իր պանծալի գործածությամբ իբրև հաղթող մտել Բուխարեստ:

Կարմիր Բանակի հաճախյան մեծ հարձակման օրերին Մարտիրոսյանի գործածակըրը Ուկրաինական առաջին ուղեմականովի զորքերի թվում ներխուժեցին Գերմանական Սիլեզիա, գրավեցին Կրայցբուրգ, Ռոդենբերգ, Պիտչեն, Լանդսբերգ, Գոտտենհոտդ և էյս քաղաքները և անցան Օդեր գետը:

8. ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ՆՎԵՐ ՍԱՖԱՐՅԱՆ

Գեներալ-մայոր Նվեր Սաֆարյանը ծնվել է 1900 թվին Վանա լճի ափին՝ Աքճեչ գյուղում: Նվերի ծնողները զոհ են դնում 1914—15 թվերի հայկական կոտորածների ժամանակ: Որբացած Նվերը գալիս է էջմիածին, ընդունվում Օչականի մանկատունը և ապա Թաթևայի Կոմունայի մանկատունը: 1923—27 թվերին սովորում ու ավարտում է Երևանի ուղեմական դպրոցը: Աշխատում է Հայկական 3-րդ գնդում սկզբում ադրես գտակի և ապա վաչախ հրամանատար: 1940 թվին ավարտում է Մոսկվայի Ֆրունզեի անվան Ռադական Ակադեմիան:

Նվեր Սաֆարյանը Հայրենական պատերազմի մեջ մտավ իբրև գնդի հրամանատար: 1942 թվին նրա գունդը և ինքը պաշտպանվում են Կարմիր Դրոշի շքանշանով:

31

Շատով նրան առաջ են քաշում և նշանակում
 դիվիզիաներից մեկի հրամանատար, որից հետո նա
 տանձնում է Հայկական ՑԳ-ը հրաձգային դիվիզիա-
 յի հրամանատարի պաշտոնը: Սաֆարյանի գլխավո-
 րած հայկական դիվիզիան Հայրենական պատերազմի
 արյունահեղ մարտերում անցավ մարտական փառա-
 հեղ ուղի, բարձր սրահեց հայ ժողովրդի ուղեմական
 փառքը: Հայկական ՑԳ-ը դիվիզիան Սողոմոնի տակից
 մարտերով անցավ մինչև Թաման թերակղզին, մաս-
 նակեց նոյն օրերի, Թաման քաղաքի ու Թաման
 թերակղզու ադառստերմանը: Մեծ Ստալինի հրամա-
 նով դիվիզիային շնորհվեց «Թամանյան» անունը:
 Գեներալ-մայոր Նվեր Սաֆարյանի ղեկավարությամբ
 գործող Հայկական ՑԳ-ը դիվիզիան կարմիր Բանակի
 մյուս գործառնների հետ պայքար է կերպ քաղաքն ու
 ամրոցը: Սաֆարյանի սպանությունները Ղրիմի ակտիվ ու
 զատարարներից են: Դիվիզիան վճռական մարտակ-
 ցությամբ ունեցավ Սևաստոպոլ քաղաքի ապստա-
 կերմանը:

Սովետական կառավարությունը բարձր գնահա-
 տեց Հայկական դիվիզիայի անմոռանալի սխրագոր-
 ծությունները, դիվիզիային պարգևատրեց կարմիր
 Դրոշի և կարմիր Աստղի շքանշաններով: Դիվիզիայի
 7000 հայ սպանությունների կրծքին փայլում են ՄԱԽՄ
 շքանշաններ ու մեդալներ, իսկ ինքը գեներալ Սա-
 ֆարյանը պարգևատրվել է 6 շքանշանով:

9. ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ԲԱԳՐԱՏ ԱՌՈՒՇԱՆՅԱՆ

Կարմիր Բանակի ստալին հայ գեներալներից է
 Բագրատ Առուշանյանը: Նա ծնվել է 1899 թվականին
 Զանգեզուրի Հին Գորիս գյուղում:

Դեռևս մանուկ հասակից զինվորագրվելով ուս-
 տական բանակին, նա միշտ ձգտել է բարձրացնել իր
 սպանական գիտությունը, ավարտել է սպանական
 երկու ակադեմիա, դասակի հրամանատարից հասել

32

է կորպուսի հրամանատարի աստիճանին ու գեներալ-
 մայորի կոչման:

Գեներալ-Ֆաշիստական դավթիչների դեմ մղված
 մարտերում գեներալ Առուշանյանի գլխավորած գորա-
 մասերը պանծալի սխրագործություններ են կատարել:
 Ինքը գեներալը ամենադժվար մոմենտներին չտեսնված
 խիզախությամբ ու տոկունությամբ է հանդես բերել:
 Հմուտ ու հնարագետ զորավարը դաժան կռիվների մեջ
 հարթել է հաղթանակի ճանապարհը: Գեներալ-մայոր
 Առուշանյանի զորքերը մոտ 7 ամիս կատարել մարտեր
 են մղել Սովետական Միության Հերոս, բանակի գե-
 ներալ Բաղրամյանի ղեկավարած Մերձբայթյան 1-ին
 ռազմաճակատում սովետական Բայթիկան գերմանա-
 Ֆաշիստական սրիկաներից ազատազրկելու համար: Նա
 այժմ իր զորքով պանդում է թշնամու տերիտորիա-
 յում, Արևելյան Պրուսիայում:

Առուշանյանի զորքերի վճռական մասնակցու-
 թյամբ կարմիր Բանակի զորամասերն անցան Դայմե
 և Պրեդել գետերը, գրավեցին Լաբիաու, Վեյսու, Տա-
 պիաու, Ալեմբուրդ, Նորգենբուրդ, Լեյպցին, Լանդ-
 բերգ և Բարտենշտայն քաղաքները:

Գեներալ Առուշանյանի կրծքին փայլում են կար-
 միր դրոշի 3, Սովետական ու Կուսակցության 2-րդ աս-
 տիճանի շքանշանները:

10. ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՀԵՐՈՍ, ԳԵՆԵՐԱԼ- ՄԱՅՈՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՂԱԶԱՐՅԱՆ

Հայ ժողովուրդը հպարտությամբ է արտասա-
 նում Դանդիի հերոս, գեներալ-մայոր Անդրանիկ Ղա-
 ղարյանի անունը:

Գեներալ-մայոր Անդրանիկ Ղաղարյանի զորա-
 մասը իր հարձակումը սկսել է Օրյոլ և Բելգորոդ

33

քաղաքների աղատագրման համար մղված մարտերում: Այստեղ զինվորական վայելուն հաղթանակ տարավ: Երբ սովետական զորքերը մոտեցան Դեսնային, Ղազարյանի զինվորական առաջադրանքը ստացավ սրբաթաց գրոհով անցնել Դեսնա գետը: Առանց տեխնիկա, կաշն հարմարությունների՝ պոնտոնների, կամուրջների և այլ միջոցների սկսեց էր անցնել այդ բավական լայն գետը: Գեներալ Ղազարյանը վճռում է լինչ գետով և լինի կատարել մարտական հրամանը: Նա պրիմիտիվ միջոցներով—ձկնորսական լասսամակով մի գունդ անց է կացնում գետի արևմտյան ափը և կատաղի մարտեր մղելով սկսում լայնացնել պարսպարմը: Գեներալը պատվով կատարեց մարտական առաջադրանքը: Զարգացնելով հաջող հարձակումը, կարմիր Բանակի մյուս զորամասերն անցան Դեսնա գետը և գրավեցին Նովոգորոդ-Սևերսկ մարզային քաղաքը: Դեսնա գետն անցնելու և Նովոգորոդ-Սևերսկ քաղաքը գրավելու առթիվ Գերադույն Գլխավոր Հրամանատար, Սովետական Միության Մարշալ ընկեր Ստալինը իր հրամանում նշեց. նաև գեներալ-մայոր Ղազարյանի զինվորային գերազանց ղործողությունը:

Կատաղի մարտերով կարմիր Բանակի զորքերը մոտեցել էին Ուկրաինական մեծ գետ Դնեպրին: Գեներալ-մայոր Ղազարյանը առաջադրանք է ստանում հաղթանակել ջրային այդ մեծ խոչընդոտը: Փորձված և քաջ հրամանատարի անմիջական ղեկավարությամբ 380 սովետական խիզախներ արհամարհեցին մոտակի ու մահը, նետվեցին լայնածավալ գետի ալիքների մեջ, օգտագործելով գետանցի ամենահստատեսի միջոցները՝ խոտով լցված պլաչ-վրանները, գերանները, գյուղական խրճիթներից պոկած դռները: Ինքը՝ Ղազարյանը անցավ ձկնորսական վոդրիկ նավակով: Թշնամին հանկարծակիի եկավ: Ղազարյանի 380 մարտիկները երկու օր անընդհատ, գիշեր ու ցերեկ հերոսաբար ղիմադրեցին 1.000-ից ավելի հիտլերականների կատաղի գրոհին, պաշտպանելով ընդամենը 300 մետր

Սովետական Միության Հերոս, գեներալ-մայոր
Ա. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ, գեներալ-մայոր Ս. ԳԻՆՈՍՅԱՆ

Գվարդիայի գեներալ-մայոր Ս. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ,
գվարդիայի գեներալ-մայոր Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

տարածութիւնն դեռի աջ ափին: Դեկտրի աջ ափն անցնելու անօրինակ խնդրութեան համար կարմիր-բանակայինների ու սպաների մի մեծ խումբ, որոնց հետ և ինքը՝ Անդրանիկ Ղազարյանը արժանացան Սովետական Միութեան Հերոսի բարձր կոչման: Գեներալ-մայոր Անդրանիկ Ղազարյանի անունը հաճախ է նշվել Գերադույն Գլխավոր Հրամանատար, Սովետական Միութեան Մարշալ ընկեր Սաալիի հրամաններում: Հերոսի պաշտոն անունը հիշատակվեց նաև Ս. Բեկեյյան Պրուսիա մտած աչքի ընկնող դեմերալներէ թվում:

11. ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ԻՍԱՀԱԿ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ

Գեներալ-մայոր Իսահակ Գասպարյանը ծնվել է 1902 թվին, Վանի շրջանի Սինդ դյուլում, չքավոր դյուլացու ընտանիքում: Նրա ծնողները զոհ գնացին սուալին խմբերիախտական պատերազմում: Նա դալիս է Երևան ընդունվում Իջևանի մանկատունը, տարրական կրթութիւնը ստանում մանկատնում: Գասպարյանը երկար ժամանակ բառարակութիւն է անում Փարաքար դյուլում:

Հայաստանում սովետական իշխանութիւնն հաստատվելուց հետո կոմերիտական Գասպարյանին տեսնում ենք Հայկական դիվիզիայի զորամասերում: Իսահակ Գասպարյանը 1929 թվին ավարտում է Թբիլիսիի ռազմական դպրոցը: Եռանդուն սպան ռազմական դործի մեջ աճում է արագ, չուտով նա հասնում է դիվիզիայի շտաբի պետի պաշտոնին, սակորում ու աւարտում է Ֆրունզեի անվան Ակադեմիան:

Իսահակ Գասպարյանը Հայրենական պատերազմի մարտադաշտ է մտնում Լենինգրադի ռազմաճակատում, 1941 թվի դեկտեմբերին Նրա ղեկավարութեամբ դործող զորամասը ակտիվ մասնակցութիւն ունեցավ թշնամու Վոլխովյան խմբախորման ջանքա-

36

ման դործում: Նրա ղլխավորած զորամասը անցնում է մարտական փառահեղ ուղի: Թշնամու դեմ մղվող կատաղի մարտերի մեջ նա աճում, կոխվում ու դառնում է ճանաչված հրամանատար:

Գեներալ-մայոր Գասպարյանի զորամասը հերոսական մարտեր է մղել գերմանա-ֆաշիստական ադաւնդութիւնից Կարուդա, Կիրով, Մոզլիս, Միւսկ, Օստրովնեկա, Գրոզնո և Օսովից քաղաքների ապստաղըրման համար և աղատադրել ավելի քան 800 այլ բնակաւայր: Նրա զորամասերից 12 ռազմիկ ստացել են Սովետական Միութեան Հերոսի բարձր կոչում, իսկ 7.545 ռազմիկ պարզեւատրվել են ՍՍՌՄ չքանչաններով ու մեդալներով: Գեներալ Գասպարյանի հաղթկրծքին փայլում են Կարմիր Դրոշի չորս և Սուվորովի 2-րդ աստիճանի չքանչանները:

12. ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ՍՏԵՓԱՆ ԳԻՆՈՍՅԱՆ

Ստեփան Գինոսյանը ավարտելով Սխալքալաքի քաղաքային դպրոցի 6-րդ դասարանը, 1918 թվին թողեց հայրենի Սաթիա դյուլը, կամավոր մտաւ Կարմիր Բանակի շարքերը, իբրեւ կարմիր մարտիկ ակտիւորեն մասնակցեց Հայաստանի և Վրաստանի քաղաքացիական կռիւներին և ընդմիշտ ղինվորադրվեց Կարմիր Բանակին:

Հայկական դիվիզիայի հրամանատարութիւնը նրան երկու անգամ դործուղել է Մոսկւա սովորելու: Գինոսյանը դեկտադանց գեահատականով սովարտում է ռազմական դպրոցը և Ֆրունզեի անվան ռազմական Ակադեմիան:

1929—40 թվերին մենք փոխդեպուտ Ստեփան Գինոսյանին տեսնում ենք հեռավոր Կարեւական սարանոցում սպիտակֆինների դեմ դաժան ու արյունահեղ մարտեր մղող Կարմիր Բանակի առաջավոր շարքերում: Հրամանատարութիւնը բարձր գեահա-

37

տելով Գինոսյանի ռազմական հմտությունը, նրան շնորհում է գնդապետի կոչում և պարգևատրում Կարմիր Դրոշի շքանշանով:

Հայրենական պատերազմի առաջին օրից սկսած Գինոսյանը գտնվում է ռազմի դաշտում սկզբում հյուսիս-արևմտյան և ապա արևմտյան ռազմաճակատում իբրև N բանակի շտաբի պետ: Մոսկվայի պաշտպանության ահեղ օրերին N բանակի շտաբի պետ Գինոսյանը անմոռանալի աշխատանք է կատարում:

Ընկեր Գինոսյանը Հայրենական պատերազմի ռազմաճակատներում աճում, կոմիում ու զառնում է բանիմաց և շնորհալի հրամանատար: Նա խորապես տիրապետում է մեծ Ստալինի ռազմական արվեստին: Ծուռով ՍՍՌՄ Ժողկոմսովետը Ստեփան Գինոսյանին շնորհում է գեներալ-մայորի ղեկավարական կոչում:

Հարազատ Մոսկվայից, իսկի բոցերի միջով այժմ նա հասել է Թշնամու տերիտորիան՝ Սրբեկյան Պրուսիա: Բերուռապական 2-րդ ռազմաճակատի ղորքերի հետ, գեներալ-մայոր Ստեփան Գինոսյանի միավորման ղորքերը գլխավորին Արևելյան Պրուսիայի վիլլենբերգ, Նրախիբուրգ, Մորունդեն, Ջալիֆերդ և Ֆրայշտադտ քաղաքները:

13. ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ԳԵՎՈՐԳ ՏԵՐ-ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ

Գեներալ-մայոր Գևորգ Տեր-Գասպարյանը ծնվել է 1903 թվին, Արաքսի ափին, Նախիջևան քաղաքում ծառայողի ընտանիքում: Սովորել է քաղաքային դպրոցում: 1920 թվին կամավոր ընդունվում է Կարմիր Բանակը: Սովորում ու աշխատում է Երևանի Մյուսիսյանի անվան ռազմական դպրոցը: 1921 թվին ընդունվում է Լենինի-Ստալինի պարտիայի շարքերը: 1920—1935 թվերին ծառայել է վարչիլովի անվան Հայկական լեռնա-հրաձգային զինվորայնում, վարել է զանազան պատասխանատու պաշտոններ:

38

1938 թվին գերազանց ղեկավարելով աշխատում է Մոսկվայի Ֆրունզեի անվան Ակադեմիան:

Տեր-Գասպարյանի ղեկավարած զինվորական, զանգվածով Բելոռուսիայի արևմտյան սահմանում, առաջիններից մեկն էր, որ մարտի բռնկեց գերմանաֆաշիստական բանակի դեմ: Տեր-Գասպարյանի ղեկավարած ջախջախիչ հարվածներ է հասցնում ստոր և արյունաբերու Թշնամուն:

Գեներալ Տեր-Գասպարյանը և իր դյուցազնական զինվորական հերոսաբար մարտնչել են Ուկրաինայի ու Բելոռուսիայի ազատագրման համար մղված ահեղ կռիվներում: Գերմանացիներին կողմից Դնեպրի և Դեսնայի ափերին տեղեկված ամբողջյունները ճեղքելու այդ գեներալն անցնելու համար գեներալ-մայոր Գեվորգ Տեր-Գասպարյանը պարզևատրվեց Ստալինովի 1-ին և 2-րդ աստիճանի շքանշաններով:

14. ՀՐԵՏԱՆՈՒ ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ՆԻԿՈԼԱՅ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Հրետանու գեներալ-մայոր Նիկոլայ Հովհաննիսյանի խիզախ հրետանավորները ուղիղ նշանառությամբ հողս ցնդեցրին Գերմանիայի հարավ-արևելյան սահմանների երկաթ-բետոնե ամբողջյունները, ճանապարհ հարթեցին հետևակի համար, որը ներխուժեց գերմանական Սիբերիա:

Հայ Ժողովրդի հերոս զախակ, հրետանու գեներալ-մայոր Հովհաննիսյանի պանծալի հրետանավորները այժմ գտնվում են Բեռլինից ոչ-չառ հեռու՝ Բրեսլաու քաղաքի մոտ:

Ստալինական սրբազան Հայրենիքի պաշտպանության համար մղվող մարտերում Նիկոլայ Հովհաննիսյանը անցել է փառահեղ մարտական ուղի: Հովհաննիսյանի հրետանավորները կատաղի մարտերի բա-

ցերի միջով Օրջոլից հասան մինչև զերմանական էլս քաղաքը: Լենինգրադի բլուկադայի զփվարին օրերին հերոս քաղաքի պաշտպանների շարքումն էին ինքը՝ զենեբալ Ն. Հովհաննիսյանը և իր 20-ամյա որդին՝ Կապիտան Ռեմկի Հովհաննիսյանը, որը հոր զորամասում մարտկոցի հրամանատար է:

Հովհաննիսյանի հրետանավորներն իրենց անմահացրին Օրջոլ-Կուրսկի նշանավոր ճակատամարտում:

Հովհաննիսյանի հրետանավորները արշունահեղ մարտերով Օրջոլից հասան Լվով, Պերեմիշլ, Յարոսլավլ քաղաքներին և ապա, թշնամուն կրկնակուս հետապնդելով, մտան Լեհաստանի տերիտորիան:

Կարմիր Բանակի հռչակարյան սրբնթաց հարձակման ժամանակ մեր մյուս զորամասերի հետ հրետանու զենեբալ-մայոր Հովհաննիսյանի հրետանավորները Լեհաստանի տերիտորիայի աճյոզ լայնությամբ մարտերով անցան Պլեզբուշ և Ռադոմսկո քաղաքների վրայով և մտան զերմանական Կրայցլուրդ, Ռոզենբերգ, Պիտչեն, Լանդսբերգ, Գուտտենբերգ և Օպոլեն քաղաքները:

Գերազույն Գլխավոր Հրամանատար, Սովետական Միության Մարշալ Ընկեր Ստալինի հրամաններում հինգ անգամ հանդիպել ենք հրետանու զենեբալ-մայոր Նիկոլայ Հովհաննիսյանի անվան:

Հերոս հրետանավորի կրծքին շողջողում է 9 շքանշան և 3 մեդալ:

Գենեբալ Նիկոլայ Հովհաննիսյանը ծնվել է 1901 թվին Սուբմարուի շրջանի Բահարլու գյուղում: 17 տարի ծառայել է Հայկական զինվորայնում, տարել է զանազան պատասխանատու պաշտոններ: Պարտիայի անդամ է 1920 թվից: Ավարտել է Ֆրունզեի անվան Ռադմական Ակադեմիան:

Գենեբալ-մայոր Բ. ԱԼԱՎԵՐԴՅԱՆ, գենեբալ-մայոր Հ. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Հրետանու գենեբալ-մայոր Գ. ՉԱՅԱԽՅԱՆ, գենեբալ-մայոր Գ. ՏԵՐ-ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ

15. ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՀԵՐՈՍ, ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ԱՅԳԱՆԱԶ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

Առաջին ազգային Կարապետյանը ծնվել է 1900 թվին, Սալմաշլուի գավառի Էվջիլար գյուղում, չքավար գյուղացու ընտանիքում: Տարրական կրթությունը ստացել է գյուղում: 1918 թվին նրան պարտադիր զինվորական ծառայություն համար կանչում են բաժնակ, որի շարքերում նա մասնակցում է Սարիղամիշի հայտնի մարտերին և աչքի է ընկնում իր խիղախությամբ: 1920 թվին ախտիվ մասնակցել է Ղարսի արստամբուլյանը, այդ օրերին էլ մտել է Լենինի-Ստալինի պարտիայի շարքերը: Հայաստանում Սովետական կարգեր հաստատվելուց հետո ընդունվում է Երևանի Մյուսինկյանի անվան ռազմական դպրոցը: Նա դպրոցն ավարտում է գերազանց գնահատականով: Որպես քանիմաց և չնորհալի սպայի, նրան դպրոցում պահում էին իբրև դասախոս: Ընկեր Առաջին ազգային Կարապետյանը 17 տարի ծառայել է Վորոշիլովի անվան Հայկական դիվիզիայում, վարել է շատ սպորտախաձուռու պաշտոններ: Հետադառնալով նա ավարտում է Մոսկվայի Ֆրունզեի անվան Ռազմական ակադեմիան:

Ընկեր Կարապետյանի զորամասը ախտիվ կերպով մասնակցել է Կալմիկ Բանակի հարձակողական մարտերին, մահու և կենաց կռիվներ է մղել Կոյկասի համար մղվող մարտերում: Առաջին ազգային Կարապետյանի զորամասը մասնակցել է Ռոստով, Տաղանքոդ, Մելիտոպոլ քաղաքներին և Դոնբասի ազատագրմանը: Նրա զորամասը առաջիններից մեկն էր, որ ճեղքեց գերմանացիների պաշտպանության գիծը Մելիտոպոլի մոտ, մտավ այդ քաղաքը և կռվեց քաղաքի լիակատար ազատագրման համար:

ՍՍՌՄ Գերապուլյն Ստվետի Նախագահությունը, գնդապետ Առաջին ազգային Կարապետյանի ցուցաբերած արիության ու սխրագործությունների համար նրան

42

չնորհել է Սովետական Միության Հերոսի կոչում: Շուտով նա ստացավ դեներացիայի կոչում:

Գեներալ-մայոր Կարապետյանի զինվորական դարձանակում հաջող հարձակումը, Կարմիր Բանակի մյուս զորամասերի հետ ճեղքեց գերմանա-սովետական զորքերի Պեդեկոպի խիստ ամրացված պաշտպանությունը, մտավ Դրիմ: Նա Սևաստոպոլ քաղաքի ազատության արձաններից է:

16. ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԱԼԱԿԵՐԴՅԱՆ

Կարմիր Բանակի հին դեներացիներից է Քրիստափոր Նիկողոսի Ալալիբեյյանը: Նա ծնվել է 1896 թվին Երևանի Հայաստանում, Ալալբեկովի շրջանի Օդրին գյուղում: 1915 թվից մինչև այժմ նա զոհվում է բանակում: Քաղաքացիական, կռիվների ժամանակ չարքային բանակայինից դարձավ վաշտի հրամանատար և 1917 թվի աշնանը ընդունվեց բոլշևիկյան պարտիայի անդամ: 1920—21 թվերին սովորում ու ավարտում է Մոսկվայի ռազմական դպրոցը: Նորավար սպան դալիս է Հայաստան, նշանակվում Հայկական դիվիզիայի հեծյալ ղեկում էսկադրոնի հրամանատար: Այդ ժամանակ նույն ղեկում մեկ ուրիշ խիղախների հրամանատար էր, այժմ բանակի դեներացիային Բաղրամյանը: Շուտով ընկ. Բաղրամյանը նշանակվում է հեծյալ ղեկի հրամանատար և յոթը տարի գեկապարտում Լենհեծյալը:

Ընկեր Ալալիբեյյանը 4 տարի ղեկի հրամանատարի պաշտոնը վարելուց հետո, 1936 թվին գնում է Մոսկվա, սովորում և ավարտում Կարմիր Բանակի գլխավոր շտաբի Ակադեմիան: Ակադեմիան ավարտելուց քննիչական հետո 1940 թվին Քրիստափոր Ալալիբեյյանին շնորհվում է գեներալ-մայորի կոչում:

Գեներալ Ալալիբեյյանի զորքերը 1940 թվին ակադեմիական ծառայություն են ցույց տալիս Վերսալ քա-

դաքը պատկերա գործում: Նրա ցուցադրեքած խիղա-
խության ու ուղղմական հմտության համար ՍՍՌՆ
Գերագույն Սովետի Նախագահությունը ընկ: Այս
վերջյանին պարգևատրում է Կարմիր Դրոշի չա-
նչանով:

Հայրենական պատերազմի օրերին ընկ: Այսպիսով
յանը հերոսաբար մարտնչում է գերմանա-ֆաշիստա-
կան տապալակների դեմ մղվող մարտերին:

17. ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ՍԵՐԳԵՅ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

Գվարդիայի գեներալ-մայոր Սերգեյ Կարապետ-
յանը ծնվել է 1902 թվին Գորիսի շրջանի Խնձորենի
գյուղում: Նա իր ուղղմական մկրտությունը ստանում
է Վորոշիլովի անվան լեռնահրաձգային Հայկական
գիմնազիայում: 12 տարի ծառայել է նույն գիմնազիայի
կենսածղնդում, որից 7 տարի ի վան Բաղրամյանի
հետ, երբ նա ղեղի հրամանատար էր: Սկզբում եղել
է էսկադրոնի հրամանատար, ապա գնդի շտաբի պետ:

Ընկ: Կարապետյանը գերազանց դնահատականությ
ավարտում է Կիևի հեծելազորային ուղղմական դպրո-
ցը և Մոսկվայի Ֆրունզեի անվան ոստիկան Ակա-
դեմիան:

1942 թվի դարձանը, Խարկով և Կուսյանսկ թա-
ղաքները միացնող ճանապարհների վրա տեղի ունե-
ցավ մի ճակատամարտ, որը Հայրենական պատերազ-
մի պատմության մեջ կամա որպես ամենակատաղի ո-
ւրյունահեղ ճակատամարտերից մեկը:

Ճակատամարտն ավարտվեց գերմանական բնտիր
դորամասերի լիակատար ջախջախումով և ուղղմա-
կանի այդ հաղթանակում տապալվեց գերմանացիների
դարձանային հարձակումը:

Ճակատամարտն իր ուղղմական փայլուն արվես-
տով չահեց այն դուշադնական գիմնական, որի հրա-
մանատարն էր գնդապետ Սերգեյ Կարապետյանը: Նա

Հրեաանու գեներալ-մայոր Ն. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ,
հրեաանու գեներալ-մայոր Կ. ՀԱՆՆԱԶԱՐՅԱՆ

Քժկական ծառայության գեներալ-մայոր Ա. ԲՈՒՌ-
ՆԱԶՅԱՆ, գեներալ-մայոր Բ. ԱՌՈՒՇԱՆՅԱՆ

իւր խիղախ աբշավանքներով կարմիր բանակի նշանա-
մոք զորավարներից մեկն է դարձել: Այդ ժամանակ
էլ նրան շնորհվում է գեներալ-մայորի զինվորական
կոչում:

Գեներալ Կարապետյանի զորամասը Մերձբալթյան
3-րդ ոստիկանական զորքերի հետ, արյունահեղ
մարտեր մղեց սովետական Լատվիան և էստոնիան
գերմանա-ֆաշիստական հորդաններից ազատագրելու
համար: Գեներալ-մայոր Մերգեյ Կարապետյանի անու-
նը չափ անդամ ենք բաշխում մեծ Ստալինի հաղթանակի
հրամաններում: Նրա հպարտ կրծքին միայնում են Կար-
միր Դրոշին, Սովորովի, Կուստուզովի, Բոգդան Պեկ-
նիցկու շքանշանները:

18. ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ԲԵՆԻԱՄԻՆ ԳԱԼՍՅԱՆ

Սովետական սովետական կոմիտեի Լենինգրադի
մարտերի հերոս—գյուղացու գեներալ-մայոր Բենիա-
մին Գալստյանի պանծալի անունը:

Դուռքենդի չրջանի Ճլոխան գյուղում, ծայրահեղ
չքավոր գյուղացու ընտանիքում է ծնվել Բենիամին
Գալստյանը: Բենիամինը մինչև 21 տարեկան հասակը
բատրակություն է արել Լենինականում և նրա չրջա-
կա գյուղերում: 1923 թվին հերթական ծառայության
համար կանչվում է Կարմիր Բանակ: Հայկական դի-
վիզիայում դառնում է զբաղեցրած, սովորում և ախար-
սում է հեծյալ զնդի զարթոյի և Երևանի Մյասնիկյա-
նի անվան ոստիկանական զարթոյի ու ստանում քաղվելի
կոչում: Երկուստարյա սպան նշանակվում է 2-րդ զնդի
վաշտերից մեկի քաղվելի: Նա ընտրվում է նույն զնդի
պարտաշուրջի քարտուղար: Բենիամին Գալստյանը
էթեր ժամանակ մի շարք պատմականատու պաշտոն-
ներ է մարտում Հայկական դիվիզիայում, ապա աստի-
ճանադար բարձրանում է նրա կոչումը ու պաշտոնը:

Հայրենական պատերազմի առաջին խաչ օրվանից

46

բրիգադայի կոմիտար Բենիամին Գալստյանը իբրև N
բանակի ոստիկան խորհրդի անդամ, հյուսիս-արե-
մայան ոստիկանականում սկսելով մասնակցում է գեր-
մանա-ֆաշիստական հորդանների դեմ մղվող կառավար-
կային: 1942 թվին աշնանը նրան շնորհվում է
գեներալ-մայորի զինվորական կոչում:

Ռևոլյուցիայի օրրան Լենինգրադ քաղաքի համար
մղվող մարտերի ժամանակ Գալստյանն բեկավ հերոսի
մահով:

19. ԳԱԼՍՏՅԱՆԻ ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ՀԱՅԿ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

Հայկ թումանյանը Լուռու Դսեղ գյուղացի է: Նա
ծնվել է 1901 թվին: 7-ամյա կրթությունը ստացել է
Թբիլիսիում: Հոկտեմբերյան Սոցիալիստական Ռևոլյու-
ցիայի նախօրյակին 17 տարեկան Հայկը դառնում է
բոլշևիկյան պարտիայի շարքերում: Նա սկսելով մաս-
նակցում է Թբիլիսիի բոլշևիկյան կազմակերպության
ընդհատակյա աշխատանքներին: 1919 թվին մեծ խի-
նքը կոմունիստ Հայկ թումանյանին ութը ամիս
բանտարկում են Թբիլիսիի: Մետեխի և Քուլթայիսի
բանտերում: 1920 թվին բանտից ազատվում ու գնում
է Սովետական Ռուսաստան և անցնում պարտիական
աշխատանքի: Մոսկվայի Սվերդլովի անվան կոմու-
նիստական համալսարանը ավարտելուց հետո 1924
թվին պարտիան նրան ուղարկում է Կարմիր Բանակ
պարտիական աշխատանքի: Նա երկար ժամանակ աշ-
խատում է Հյուսիսային Կովկասի զինվորական օկրու-
գի քաղաքական վարչությունում, ապա նշանակվում
է Կրասնովոդսկի հեծյալ զարթոյի կոմիտար: 1929 թվին
գերադասեց գնահատականով ախարսում է Ֆրանգեի
անվան Ռազմական ակադեմիան: Ակադեմիան ավար-
տելուց հետո նա նշանակվում է ԲԳԿՅ գլխավոր շտաբի

47

վարչաւթյուններից մեկում դատաւիտանապետ աշխատանքի:

Հայրենական պատերազմի առաջին օրերին բրիգադային կոմիսար Թումանյանը խոշոր աշխատանք է կատարում Բելոռուսիայում պարտիզանական ջոկատներ կազմակերպելու դործում: Ապա նա տեղափոխւում է Լենինգրադի մարզ, ղեկավարում ժողովրդական վրիժառուների լենինգրադյան 4-րդ գունդը: Երկար ժամանակ պաշտպանում է Լենինգրադի հեռավոր մասուլայները: Այստեղից էլ ընկ. Թումանյանին նշանակում են N կորպուսի կոմիսար և սպա N տանկային բանակի ռազմական խորհրդի անդամ: Այս հերոսական դորամասի հետ միասին նա արյունահեղ մարտերով անցնում է Ստալինգրադից մինչև Բուխարեստ և ապա մտնում գերմանական քաղաքներն ու գյուղերը:

20. ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ՀԱՅԿ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

1903 թվին Բաքվում, նավթադոր շանիորի բնտանիքում է ծնվել գեներալ-մայոր Հայկ Մարտիրոսյանը: Տարրական կրթութունը ստացել է նավթարդյունաբերական արհեստագործական դպրոցում: Նա 13 տարեկան հասակից տկառ է սեպործ բանվորութուն անել Բալախանիում:

Հայաստանում սովետական իշխանություն հաստատվելուց հետո, ընտանիքի հետ տեղափոխւում է Երևան, կամավոր ընդունւում է Կարմիր Բանակի շարքերը: 1922 թվի վերջում նրան ուղարկում են Թբիլիսիի ռազմա-քաղաքական դպրոցում սովորելու: 1925 թվին ավարտում է դպրոցը, գալիս Երևան և նշանակւում Հայկական դիվիզիայի առաջին գնդում վաշտերից մեկի քաղվել: Հայկը շուտով անցնում է հրամանատարական աշխատանքի, դառնում վաշտի հրամանատար: Մոսկվայի ռազմական օկրուգում նա

45

տրդեն գումարտակի հրամանատար էր և ապա դիվիզիայի շտաբի բաժիններից մեկի պետ: 1936 թվին Մոսկվայի Ֆրունզեի անվան Ռազմական տկազեմիայի ավարտելուց հետո, նրան ուղարկում են Հեռավոր Արևելք Առաջին Կարմրագլուխ Բանակը: Ընկ. Մարտիրոսյանը այդտեղ եղել է հրաձգային դիվիզիայի օպերատիվ բաժնի պետ, դիվիզիայի շտաբի պետ, սպա 1938 թվին գնդապետ Հայկ Մարտիրոսյանը դառնում է նույն դիվիզիայի հրամանատար:

Գնդապետ Մարտիրոսյանի դիվիզիան վճռական մասնակցութուն է ունեցել Խառնի կռիվներին:

Հայկ Մարտիրոսյանը իր դիվիզիայով Հայրենական պատերազմի արեւմտյան ռազմաճակատ է մտնում: Նրա դիվիզիան տկտիվ մասնակցել է Պլավսկ, Տյուպլոյե, Օյսիս, Կոզեբսկ, Սուխինիչի, Մեչկոմսկի գաղաքների ու հարյուրավոր այլ բնակավայրերի ազատագրմանը: Այդ օրերին՝ 1943 թվի սեպտեմբերին Հայկ Հովհաննիսի Մարտիրոսյանին շնորհւում է գեներալ-մայորի գինիփորական կոչում:

21. ՀՐԵՏԱՆՈՒ ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ԿԱՐԱՊԵՏ ՀԱՆՆԱԶԱՐՅԱՆ

Հրեաանու գեներալ-մայոր Կարապետ Հախնապարյանը ծնվել է 1894 թվին, Ղաթաբլուի շրջանի Արտուշատ գյուղում: Միզբնական կրթութունը ստացել է Դվինի երկրաչափ դպրոցում, իսկ միջնակարգ կրթութունը ստացել է Երևանում: 1915 թվին կանչւում է բանակ, սովորում ու ավարտում է Թբիլիսիի սպայական դպրոցը: Երիտասարդ սպան, սրպետ վաշ-

տի հրամանատար մեկնում է ոսդամաճակատ: Սոցիալիստական մեծ սեռը լեռնային օրերին նա անցնում է նոր կազմակերպված կարմիր բանակի կողմը և մեծ ջանասիրությամբ կռվում սոցիալիստական Հայրենիքի համար Սովետական Ռուսաստանի տախտակների վրա:

Ընկ. Կարասյեա Հախնադարյանը 13 տարի շարունակ զանազան պատասխանատու պաշտոններ է վարել Վերոչիլովի անվան Հայկական լեռնահրամաճակատի ղեկավարությամբ: Հրետանային գնդում եղել է մարտկոցի հրամանատար, գնդի շտաբի պետ: Փոխնախագահ Հախնադարյանին տեղափոխում են Սարկով և Նշանա. կում հրետանային դրոցի գլխավոր ու ուսումնական մասի պետ: Այս բանից հրետանավորը 1940 թվին սվարտում է Լենինգրադի Հրետանային ակադեմիան:

Հայրենական պատերազմի առաջին իսկ օրերից նա եղել է կռվի զաչում, Գնդապետ Հախնադարյանին վիճակվում է Մոսկվայի քաղաքից արևմտառաք կռվի դուրս դալ գերմանաֆաշիստական դրոքերի դեմ: Փորձված հրամանատարի հրետանա. վորները երկար ժամանակ սրողատե պատնեչի նման կանդնում են քաղաքի վրա հարձակվող հիտլերյան էսէսական դրոքերի դեմ, տեխնիկայի ու կենդանի ուժի մեծ կորուստ պատճառում թշնամուն: Հետագայում նա իր հրետանավորներով կործանիչ հարված է հասցնում թշնամուն Օրյոլի և Կուրսկի սղատաղրան ժամանակ:

Գորոգովի, Վիտեբսկի, Պոլցկի, Շաուլյայ, Իելդա. վա քաղաքների աղատաղրան համար մղված մարտ. րում կենեբալ Հախնադարյանի գորամաք կարմիր անակի ալ դորամասերի հետ միասին անցել է վա. ուվոր սալի և Ջախջախել գերմանական դավթիչներին: ՍՍՌՄ կառավարությունը, քարձր գնահատելով

Սոցիալիստական Աշխատանքի Հերոս, ինժեներա-
հրետանային ծառայության գեներալ-մայոր
Հ. ՅՈՒՅԱՆ, գեներալ-մայոր Բ. ԳԱԼՍՅԱՆ

Բժշկական ծառայության գեներալ-մայոր Ա. ՔՈՒՇ-
ՆԱՐՅԱՆ, աղառաղատության գեներալ-մայոր
Գ. ՕՀԱՆՁԱՆՅԱՆ

Կարապետ Հախնազարյանի ռազմական փորձը և ծառայությանը փարոսնությունը, նրան շնորհեց հրե-տանու գեներալ-մայորի պիտոլոգական կոչում :

22. ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ՀՄԱՅԱԿ ԲԱՐԱՅԱՆ

Գեներալ-մայոր Հմայակ Գրիգորի Բարայանը կապվածների է : Նա ծնվել է 1904 թվին, տարրական կրթությունը ստացել Կապվածում : 1921 թվին կա-մավոր ընդունվում է Կարմիր Բանակի Հայկական զինվորական 2-րդ դուռը : 1923 թվին ընդունվում է Երևանի Մյասնիկյանի անվան ռազմական դպրոցը : Այդ ժամանակ նրա դերասաններից զանգեկեթեյն Վե-կել աշխատանքների պետական Անդրանիկ Հաղարյան-ը, Ասքանազ Կարապետյանը : Ռազմական դպրոցն ու-վարտելուց հետո ընկ . Բարայանը 11 տարի շարունակ պանարան պատասխանատու աշխատանքներ է կատարում Վորոշիլովի անվան Հայկական բանա-հրաձգային զին-վորականում : Սովորում ու աշխատում է Մոսկվայի Ծրուկների անվան Ռազմական ակադեմիան :

Գեդապետ Հմայակ Բարայանը Հայրենական պա-տերազմ մտավ իբրև հրաձգային զինվորականի հրամա-նատար : Նրա ղեկավարությունը զինվորական սկստիվ մասնակցեց Օրջոլ և Կուրսկ քաղաքների համար մրյ-վող արշունահեղ ու անմոտանալի կռիվներին : Գեդա-պետ Բարայանը իր դուրսադեմական զինվորականում ան-ցնում է վառահեղ մարտական ուղի՝ Օրջոլից մինչև Կառնաս : Բելոռուսական 3-րդ ռազմաճակատի զոր-քերի հետ 1944 թվի հուլիսի 13-ին երկու գետն-կերներ՝ Սովետական Միության Հերոս՝ գեներալ-մայոր Անդրանիկ Հաղարյանը և գեներալ-մայոր Հմա-յակ Բարայանը առաջիններից մեկը մասն Վիլնյուս քաղաքը, իսկ օգոստոսի 1-ին նրանք դարձյալ առաջի-նը մասն կառնաս քաղաքը և բերդը :

52

Գեդապետ Գրիգորի Հրամանատար, Սովետական Միության Մարշալ ընկեր Ստալինի հրամաններում չորս անգամ նշվել է արևադար Հայաստանի դավալ-ութ չքանչաններով պարգևատրված գեներալ-մայոր Հմայակ Բարայանի անունը :

23. ՀՐԵՏԱՆՈՒ ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ԳԵՎՈՐԳ ԶԱՅԼԱՆՅԱՆ

Հրետանու գեներալ-մայոր Գևորգ Զայլախյանը ծնվել է 1897 թվին Նոր Նախիջևանում, ծառայողի բնականություն : 1916 թվին աշխատում է Նավաչերկասկի զինվորական ու գնում Պետրոգրադ և առաջին կարգի կա-մավորի իրավունքով ընդունվում Իգմայիլովյան դուռ-դը : 1917 թվին սովորում ու աշխատում է Կոնստան-տինովյան հրետանային ուսումնարանը, ստանում պրապորշչիկի աստիճան, նշանակվում 12-րդ սիբիր-յան հրետանային բրիգադայի մարտկոցի հրամանա-տար, մեկնում հարավ-արևմտյան ռազմաճակատ գեր-մանացիների դեմ կռվելու : Միառժամանակ հե-տո ընկ . Զայլախյանին տեղափոխում են Կոպ-կաս ուղղային զորամասում աշխատելու : Իր մարտկոցով Կարմիր Բանակի կողմն անցած ուղանա ակտիվ մասնակցություն է ունենում Հայաստանը պաշտպանելուց ապաստարիկ ու պա-մական ճակատամարտերին : Հայկական ՍՍՌ կառա-վարությունը նրան պարգևատրում է Կարմիր Դրոշի չքանչանով :

Հայաստանում սովետական իշխանություն հաս-տատվելուց հետո ընկ . Գևորգ Զայլախյանը 14 և կես տարի ծառայել է Վորոշիլովի անվան Հայկական զինվորականի հրետանային զննում սկզբում սրբազան դա-սակի հրամանատար, մարտկոցի հրամանատար, զին-վորների հրամանատար, նույն հրետանային զննի

53

հրամանատար և ապա առաջ է քաշվում ու նշանակվում Հայկական դիվիզիայի հրամանատարի տեղակալ ու հրետանու պետ: Այդ տարիներին՝ 1935 թվին ընկ. Չալախյանը ընտրվում է Հայկական ՍՍՌ Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեի անդամ: Ավարտում է Մոսկվայի հրամակարդի կատարելապետման քարձրագույն հրետանային դասընթացները:

Հայրենական պատերազմի նախօրյակին ընկ. Չալախյանը Լվովի ռադմախան օկրուգում հրամանատարության հասուկ հանձնարարությունները օրինակելիորեն կատարեց և ապա իր գեներալին հրետանիով դործոն մասնակցություն ունեցավ Լվով, Զլաչով, Տարնոպոլ քաղաքները համար մղվող մարտերին: Հակաօդային պաշտպանություն վարելու գլխավոր Չալախյանին կանչում են Մոսկվա և նշանակում Կարմիր Բանակի ՀՕՊ-ի քարձրագույն ռադմախան գլխոցում երկրի տերիտորիայի հակաօդային պաշտպանության տակտիկայի ամբիոնի պետ և դառաւ, Հայրենիքի համար հակաօդային պաշտպանություն նոր և որակյալ կադրեր պատրաստելու:

Հիալերյան ավազակները սողում էին դեպի Մոլետսկան Միության մարզարկո՝ Կովկասը, նրանք սպառնում էին Ադրբեջանին, Վրաստանին և Հայաստանին: Այդ ծանր օրերին ընկ. Չալախյանին տեղափոխում և նշանակում են Անդրկովկասյան ռադմախանի հակաօդային պաշտպանության պետ: Անդրկովկասյան և Հյուսիսային Կովկասի ռադմախանի հակաօդային պաշտպանության գործը հմտորեն կադմակերպելու համար, նա պարզևատրվել է Կարմիր Գրոզի, Հայրենական պատերազմի առաջին տախճանի և Կարմիր Աստղի չթանչաններով:

ՍՍՌԽ Ժողկոմսովետը իր 1943 թվի սեպտեմբերի 2-ի որոշմամբ գեղապետ Գևորգ Չալախյանին, չորհրդ հրետանու գեներալ-մայորի զինվորական կոչում:

54

24. ԻՆՓԵՆՏԵՐԱ-ՀՐԵՏԱՆԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ՀԱՄՈ ՅՈԼՅԱՆ

Սոցիալիստական Աշխատանքի Հերոս, Ինֆենտեր-հրետանային ծառայության գեներալ-մայոր Համո Սեյդույի Յոլյանը ծնվել է 1906 թվին Գորիս քաղաքում: Տարրական կրթություն ստացել է Գորիսում, իսկ միջնակարգ կրթությունը Շուշի քաղաքի ուսուցչական դպրոցում: Դպրոցն ավարտելուց հետո ընկ. Յոլյանը գնում է Բաքու, երկար ժամանակ նավթահանքերում աշխատում, սկզբում որպես ցանկոր և ապա վարպետ: Այստեղ էլ ընդունվում է Լենինի Մսալնի պարտիայի շարքերը: Շուտով նա դառնում է անվանի մասնագետ: Բացառիկ տաղանդի տեր Յոլյանին տեսնում ենք Մոսկվայում տեխնիկական քարձրագույն կրթություն ստացած և խոշոր գործարաններից մեկի ցեխի պետ: Նա աշտեղ ևս ցուցաբերում է կարող ու ունակ մասնագետի, արտադրության նովատորի ընդունակություն: Շատ շուտով նա իր վրա է հրավիրում սովետական պետական դործիչների ուղադրությունը: Ընկ. Մերդո Օրջնիկիձեի միջամտությամբ Յոլյանին գործուղում են Ամերիկա, կատարելադործվելու: Երկու տարի Ամերիկայում սովորելուց հետո ընկ. Յոլյանը վերադառնում է Մոսկվա, նրան նշանակում են զիդանս գործարաններից մեկի ղեկավար: Նա վաղուց կերպով արդարացրեց սովետական գեներալների հույսերը: Նրա անմիջական գեներալացումը շատ միջոցառումներ նախաձեռնվելին սոցիալիստական գործարանի տեխնիկական պրոցեսների քարելավման, աշխատանքի արտադրողականության քարձրացման ու արտադրանքի ինքնարժեքի իջեցման գործում:

Հայրենական պատերազմի առաջին խի օրից նրա գեղավարած գործարանը առանց հատարումի, սկսեց թողարկել նոր արտադրանք: Շնորհիվ արտադրու-

55

Թյան հրամանատար Յուլյանի կողմակերպչական ընդունակությունը և անապատ եռանդը, փայլուն կերպով կողմակերպվեց Կարմիր Բանակին ապելի շատ սպարճը որակի սպառազինություն տարել գործը: Յուլյանի ղեկավարած գործարարներ Հայրենական պատերազմի տարիներին անընդհատ բարձրացրել է աշխատանքի արտադրողականությունը և թողարկվող արտադրանքի քանակին ու որակը, քսան անգամ ավելացրել է թողարկվող արտադրանքի քանակը:

Մովսեսական կառավարությունը բարձր ղեկավարության պատերազմական ժամանակի դժվարին պայմաններում, Կարմիր Բանակի սպառազինման գործում ընկ: Համո Յուլյանի հատուկ ծառայությունը, նրան 1942 թվի աշնանը շնորհեց Սոցիալիստական Աշխատանքի Հերոսի բարձր կոչում:

ՍՍՌՄ Ժողովրդավար իր 1944 թվի նոյեմբերի 15-ի որոշմամբ Համո Մեդյուրի Յուլյանին շնորհում է ինժեներա-հրետանային ծառայության ղեկավար-հայտերի ղեկավարական կոչում:

25. ԱՐԻՍՏՈՒՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ԳՈՒՐԳԵՆ ՕՀԱՆՋԱՆՅԱՆ

Արդարադատության ղեկավար-հայտեր Գուրգեն Օհանջանյանը միջնակարգ կրթություն ստացել է Երեվանի գիմնազիայում: 1919 թվին նա ընդունվում է Լենին-Ստալինի պարտիայի շաբաթը: 1921 թվին ընդգրկում է պարտիայի Սեանի շրջանի քարտուղար: Օհանջանյանը 1921 թվին ուղարկվում է սովորելու: Սովորում և ավարտում է Մոսկվայի Պետական համալսարանի իրադարձական ֆակուլտետը: Պարտիան նույնպես Օհանջանյանին մուրիլիզացնում և ուղարկում է Կարմիր Բանակ, որտեղ նրան նշանա-

5:

կում են Հայկական ղիվիլիզացի դատախազ: Երկու տարի աշխատելուց հետո նրան առաջ են քաշում Անդրկովկասյան ղինիորական օկրուգի դատախազի տեղակալ: Եռանդուն և ընդունակ սպան ռազմա-կառավարման ղարժումը անընդհատ առաջադիմում է: Նա երկար ժամանակ աշխատում է սկզբում Լենինգրադի և ապա Մոսկվայի ղինիորական օկրուգի ղինիորական դատախազի տեղակալի պաշտոնով, ապա մենթերան 1935—37 թ. թ. տեսնում ենք նորից Կովկասում Անդրկովկասյան ղինիորական օկրուգի ղինիորական դատախազի պաշտոնում և այնուհետև նա երկար ժամանակ աշխատեց ԲԳԿԻ կենտրոնական դատախազությունում:

Հայրենական պատերազմի առաջին խաղ օրից մինչև հիմա Գուրգեն Օհանջանյանը դանդում է ռազմաճակատում:

1943 թվի աշնանը ՍՍՌՄ Ժողովրդավար Գուրգեն Հովհաննիսի Օհանջանյանին շնորհել է արդարադատության ղեկավար-հայտերի ղինիորական կոչում:

26. ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ԱՎԵՏԻՔ ԲՈՒՌՆԱՋՅԱՆ

Բժշկական ծառայության ղեկավար-հայտեր Ավետիք Բուռնադյանը ծնվել է 1905 թվին Նոր Բայազետում: 1924 թվին նա դալիս է Երևան, ընդունվում Պետական համալսարանի բժշկական ֆակուլտետը, որը և ավարտում է 1928 թվին: Իրեն ղերադանցիկ նրան ուղարկում են Լենինգրադի Ռազմա-բժշկական ակադեմիա սովորելու: Այդ օրվանից էլ նա ղինիորագրվեց ԲԳԿԻ-ին: Ակադեմիան ալարտելուց հետո, Բուռնադյանին նշա-

նակում են Մինակ, որպէս զինւորական բժիշկ:

Բուլլէիլ Բուռնաղյանը իր գիտութիւնը, ուժն ու հումորը ի սպաս է դրել հարստացող Կարմիր Բանակի սմբապնդմանը:

Հայրենական պատերազմի առաջին խաչ օրից բրիտանացի բժիշկ Ալեալք Բուռնաղյանը մեկնեց հյուսիս-արեւմտյան ուղեմարտական իւրիւ N բանակի սանկտաբական բաժնի սկստ:

Գերմանա-Ֆրանսական զաւթիչների դէմ մղված ահեղ կռիւների շրջերի մեջ Բուռնաղյանը մշակեց բուժման նոր մեթոդներ, նոր եղանակներ: Նա միշտ օրինակելիորեն է կատարել հրամանատարութեան առաջադրանքները: Պարզեցատրվել է Կարմիր Դրոշի երկու, Հայրենական պատերազմի 1-ին աստիճանի և Կարմիր Աստղի շքանշաններով:

Կարմիր Բանակի հայ զենեւորների թիւը սրանով չի սպառնում: Հայրենական պատերազմում նշանեց կատարած սխրագործութիւնները անհամար են:

Կարմիր Բանակը և հայ ժողովուրդը հպարտանում են ՍՍԽՄ Սպառազինութեան Ժողովրդական Կոմիտարի տեղակալ, ինժեներա-հրետանային ծառայութեան գեներալ-մայոր Իլարիոն Միրզախանյանի, ինժեներա-հրետանային ծառայութեան գեներալ-մայոր Հմայակ Հախնադարյանի, տեխնիկական զորքերի գեներալ-մայոր Սուրեն Գառապարյանի, N զորամասի հրամանատար գեներալ-մայոր Արտակ Վարդանյանի, ինտենդանտական ծառայութեան գեներալ-մայոր Արտաշէն Գրիգորյանի, բժշկական ծառայութեան գե-

ներալ-մայոր Արտուր Գուշնարյանի, ինժեներա-տիւրացիոն ծառայութեան գեներալ-մայոր Սուրեն Օհանջանյանի, ինժեներա-տանկային ծառայութեան գեներալ-մայոր Անդրանիկ Պետրոսյանի սրաջառ անուներով, որոնք իրենց ուժն ու եռանդը ի սպաս են դրել մեր մեծ և հզոր սովետական Հայրենիքի անկախութեան ու բարօրութեան գործին:

ԱՐՄՈ ՄԱԼԽԱՍՅԱՆ

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ

1. ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ՓՈԽԳՆԴԱՊԵՏ ՆԵԼՍՈՆ ԱՏԵՓԱՆՅԱՆ

Մրրկահալ,— աշուպես են անխնամ դավադրա-
յի փոխդռնապետ Նելսոն Ստեփանյանին: Նա կարճրա-
դրոշ Բալթիկայի և Սև ծովի կապույտ երկնակամա-
րով ճախրող այն խիղախ օդաչուներից մեկն է, որը
դերմանական դավթիչների դեմ մղվող կռիվներում
արժանացել է Սովետական Միության Հերոսի կոչ-
ման: Բացի այդ, նա պարզեցատրվել է Լենինի, Երկու
Կարմիր դրոշի չքանչաններով և երկու մեդալներով:

Բալթիկան և Լենինի մեծ քաղաքը Նելսոնը սիրում
է նույն ջերմությամբ, ինչպիսի ջերմությամբ՝ հա-
րադատ Երևանը: Մեր սևագույն խիղախ մայրաքաղա-
քումն է աճել և դատարարակիլել օդաչու Նելսոնը:
Նրա սիրապարծությունների համաձայն պատմությու-
նը սովել է բանաստեղծ Ն. Զարյանն իր «Ցամախ
դավադր» վերնագրով գրքում:

Ն. Ստեփանյանը Հայրենական պատերազմի ճա-
կատներում աշուպետի հրաչքներ է գործել, որ մեր
դարավոր առաջակիներն անդամ իրենց երևակայական
կտրիճներով նախանում են նրանց առջև:

Սովետական Միության Հերոս Նելսոն Ստեփան-
յանի երկու և կես տարվա անձնական հաշվում նշված
է դերմանական 600 ալտոմետրեայի, 1.000 տանկի,

60

դենթային 300 թնդանոթի, 6 նավի, հարյուրավոր
ինքնաթիռների ոչնչացման մասին: Իսկ թե որքան է
ոչնչացրել 1944 թվին Բալթիկայում և Ղրիմում, այդ
դժվար է հաշվել:

Սովետական Միության Հերոս Նելսոն Ստեփան-
յանը մեծ ժողովրդականություն է վայելում, և ի նշան
այդ սոփևի՝ տասնյակ բանաստեղծություններ, երգեր
և քանդակներ են նվիրվել հաղթող շաղիին:

2. ԱՎԱԳ ԼՅՅՏԵՆԱՆՏ ՍՆԵԳԵՅ ԲՈՒՌՆԱԶՅԱՆ

Ավագ լեյտենանտ Սերգեյ Բուռնադյանի մարտա-
կան կյանքի ուղին սկսվել է 1936 թվից, երբ նա ա-
ռաջին անգամ ընդունվել է Երևանի Աերապոնոմիկ
կից օդաչուական դպրոցը: Հայրենասեր կամերիտա-
կանը սրառանի հասակից օր ու դիշեր ուսումնասու-
րում էր սովետական ինքնաթիռի մասերը, տիրապե-
տում թռիչքի ձևերին: 1937 թվին հաջողությամբ
ավարտելով դպրոցը, նա ինքնուրույն թռչելու իրա-
վունք ստացավ: 1938 թվին Սերգեյ Բուռնադյանը որ-
պես դերադանց թռչող գործուղվում է Խերսոնի օ-
պես ղեկավարաց դպրոցը: Այստեղ նա շատ ու շատ բան
սովորեց: Հայրենական պատերազմի առաջին լակ օ-
րից Բուռնադյանը մեկնում է ռադմաճակատ: Այդ ժա-
մանակ նա իր կյանքի 25 տարին էր բուրբել:
Կարճ ժամանակամիջոցում ձեռք բերեց ռադմաճակա-
տի վերջված և խիղախ օդաչուի համրայ, մշակեց
օդային կալի իր ինքնուրույն մեթոդներն ու ձևերը,
մարտական գործողությունների կանոնները: Օդաչու
Բուռնադյանը կարողանում էր խորապես թափանցել
մարտի էություն մեջ, նկատել «անտեսանելին», կա-
ծակի արագությունը կողմնորոշվել ստեղծված բարդ
իրադրության մեջ և դրանով հաղթանակի ճիշտ ուղին:
Այս բուրբն առաջին անգամ նա գրեկորեց Ստա-

լինդրադի հերոսական պաշտպանության օրերին, իսկ
հետագայում հարադատ Ուկրաինայի համար մղված
մեծ դյուցազնամարտերի կրակի ու բոցերի մեջ:

61

Շարքացին օղաչուից նա աճեց և դարձաւ էտ-
կադրիկոսի հրամանատար: Նա պարզեցաւ իր
նախնական չորս շքանշաններով՝ Լենինի, Երկու
կարմիր դրոշի և Հայրենական պատերազմի: Անսահ-
ման համարձակությունը, խիզախությունը, անձնա-
կաճ հերոսությունը, անսպառ եռանդը, կործանիչին
տիրապետելու բացառիկ վարպետությունն առանձ-
նապես մարմնավորել էին Բուռնադյանի մեջ:

Օղաչու Բուռնադյանը մեկ տարւա ընթացքում
կատարել է 250-ից ավելի մարտական թռիչք: Օղաչին
մարտերում խիսել է Փաշխատական 29 ինքնաթիռ:

Հայ Ժողովրդի հարադատ զովակ Բուռնադյանը
դոհմեց 1943 թվի ապրիլի 14-ին, մարտական պատառ-
խանատու առաջադրանք կատարելու ժամանակ:

3. ԿԱՊԻՏԱՆ ՍԱՄՍՈՆ ՄԿՐՏՈՒՄՅԱՆ

Սովետական Միության Հերոս կապիտան Սամսոն
Մկրտումյանը ծնւել է 1910 թվին, Մխիթանի շրջանի
Բանակոթ գյուղում: Նրան դաստիարակել է Լենին-
յան—Ստալինյան կոմերիտակությունը, բուլչեիկների
մեծ պարտիան: Մկրտումյանը Բաքվի նավթահանքե-
րի նախկին հորատող է, որը պատերազմի ճակատնե-
րում դարձել է աներկյուղ օղաչու: Նա իր վառքը
ստեղծեց Կովկասի պաշտպանության օրերին:

Գերմանացիները ճեղքելով հարավային ռադա-
նակաւոր, ընդհուպ մոտեցել էին Վլադիկապոլիսին:
Փրկւները մաղցում էին Կովկասյան լեռնաշխարհի
լեռնանցքները: Տանկերը փորձում էին ճեղքել-անցնել
դեպի ռադա-վիկական ճանապարհը:

— Գլուխ չի դա,—ասաց կապիտան Մկրտումյա-
նը,— դերմանացիները Կովկասում չեն լինի: Եւ
Մկրտումյանն իր էսկադրիկայի օղաչունների հետ
միասին օր ու գիշեր կրակի կարկուտ էր մաղում դեր-
մանացիների դիմին:

Հակառակորդը շրջապատել էր երկաթուղային N

63

կարեւորագույն հանդուլը: Մի գործ մտախառնատ
առաջատ էր: Թշնամին հարձակման չէր սպասում,
բայց Մկրտումյանի համար ամեն մի եղանակ էլ
թռիչքի եղանակ է: Նա նպատակակետի վերելը այն-
քան անուպսակի երևաց, որ Ֆրիցները հանկարծակի
եկան: Կայծակի պէս ումբերը երկնքից բնկնում էին
ճիշտ նպատակակետին: Հօդա ցնդեց հակառակորդի
շտաբային ավտոբուսը, այրվեցին մի քանի տանկեր
և թնդանոթներ:

Օղաչու Սամսոն Մկրտումյանը իր ուժակոծու-
թյուններով հարցուրաւոր դերմանական մեքենաներ է
վերածել երկաթե լոմի:

Մկրտումյանը լեռնականին հատուկ վրեժով է
լցված դեպի դերմանական զավթիչները:

4. ԿԱՊԻՏԱՆ ՄԻՀՐԱՆ ԲՈՍՏԱՆՋՅԱՆ

Ստալինգրադից մինչև Բաղրաններ,— ահա այն
պանծալի ուղին, որ մարտերով անցել է հետախույզ
Միհրան Բոստանջյանը: Ստալինգրադի դյուլցադնա-
մարտերում աճեց, արկացաւ քաջարի հետախույզ
Բոստանջյանը, նա այդտեղ առաջին անգամ վիրավոր-
վեց, իր արյունը խառնեց Ստալինգրադի հերոս
պաշտպանների արյանը:

Դնեպրի հերոսական անցման ժամանակ Բոստանջ-
յանն առաջ էր քաշվել որպէս դամադրատիկ պարո-
կաղմակերպիչ: Գազերեցի սպա Բոստանջյանը չտեսնե-
ված քաջադորձություններ կատարեց: Նա Դնեպրի
ջրի մեջ կիսով չափ թաղված, հակառակորդի անդա-
տալրափ կրակի տակ առաջ էր մղում նախաժող: Այն-
տիկին Բոստանջյանը մարտիկների հետ միասին հե-
տախուզության գնաց: Հանդիպելով դերմանացիներին
մարտի բռնակցին, նրանք ոչնչացրին մի քանի տա-
նյակ հիտլերական:

Մեկ անգամ հակառակորդի 12 տանկ հետևակի
օգնութեամբ հարձակում է գործում մեր մի նեղ հատ-

վածի վրա, որտեղ գտնվում էր պարտկադմաերայիչ Բոստանջյանը: Ոչ մի տանել ասում չանցում: Սովետական սարժիկները հրկիզեցին 9 տանել, իսկ մնացածները ետ վախան: Այդ տանիներից մեկը անձնագրի խիստ Բոստանջյանը: Նույն օրը շարքից հանվեցին մոտ 600 դերմանական զինվոր ու սպա:

Մի քանի օր չանցած, հայտնի դարձավ, որ լեյտենանտ Բոստանջյանին շնորհվել է Սովետական Միության Հերոսի կոչում: Այդ 1944 թվի փետրվարի 22-ին էր: Նրանից և նվիրական օր:

5. ԱՎԱԳ ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ

Ավագ լեյտենանտ Անդրանիկ Մուրադյանը ծնվել է 1911 թվին: Համկ(բ)Պ անդամ է, Կարմիր Բանակի շարքերում է 1941 թվից: Նա Դնեպրի հերոսներից է, առաջինների շարքում է իր վաշտով դեռ անցել և աջ ամրամ պլացդարմ ստեղծել: Միայն երեք ժամվա մարտերի ընթացքում Մուրադյանն իր վաշտով ետ է չարանջ հակառակորդի 20 հակադրոհ: Ծանր զնդացրորդ Սուլիմենկոյի վիրավորվելուց հետո, ավագ լեյտենանտ Մուրադյանը հակառակորդի տեղատարակ կրակի տակ սողալով օգնության է հասնում ռադիկ ընկերոջը, կապում նրա վերքերը, փոխարինում շարքից դուրս եկած զնդացրորդին և անձամբ շնչացնում ամբի քան 50 հիտլերական:

Ցնցող և ահեղ դեպքերը Դնեպրի աջ ամրամ մեկ օրում չափարտվեցին: Դերմանացիները կատաղած հակադրոհների էին դիմում: Մուրադյանն իր վաշտով ամրամալով պլացդարմում օր ու գիշեր ետ էր մղում թշնամու հակադրոհները: Մուրադյանն աջամյա Ուկրաինայի համար մղված հակառակառակում վիրավորվեց: Մուրադյանին զոսպիտալ տանելու ժամանակ Դնեպրի ամրամ նրան սղոռնում էր բարձրատիճան մի զինվորական: Դա գիմիդիայի հրամանատար, Սովետական Միության կրկնակի Հերոս Ֆեսինն էր:

64

Սովետական Միության հերոսներ գեդապետ Լ. ԳԱՐԻՆՅԱՆ և գվարդիայի գեդապետ Գ. ԳԱԼՍՏՅԱՆ

Սովետական Միության հերոսներ գվարդիայի փոլգեդապետ Ն. ՄՏԵՓԱՆՅԱՆ և գվարդիայի կապիտան Ս. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

որը քաջարի Մուրադյանին ճանապարհելիս ասաց՝

— Ասողջանալուց կրկին վերադարձիր ինձ մոտ, քո հերոսությունները նոր են սկսվում:

Երկար ժամանակ չէր անցել, երբ ամբողջ երկրոյ մէկ տարածքէն ՍՍՍՖ Գերադույն Մովսէսի Նախագահութեան 1944 թվի նոյեմբերի 1-ի Հրամանադիրը՝ ամբողջ լեյտենանտ Անդրանիկ Մուրադյանին Մովսէսի հան Միութեան Հերոսի կոչում շնորհելու մասին:

6. ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ՓՈԼԿՆԵԴԱՊԵՏ ԳԵԴԵՈՆ ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ

Գվարդիայի փոխդրապետ Գեդեոն Միքայելյանը պատերազմից առաջ աշխատում էր որպէս Հաշիւահան ՍՍՍՖ Պաշտ-Ավելաբլիւի Կենտրոնահոգի Նախագահ:

1941 թվին, պատերազմը սկսվելուց 20 օր հետո կանչվեց ղեկավարական ծառայութեան և նշանակում ստացաւ Կենտրոնական ճակատում: 1942 թվին նա ստացաւ փոխդրապետի կոչում և գործուղվեց Ռադմական տեղակալ: Անդրանիկան հաջողութեամբ ամպրոպելուց հետո ուղարկվում է Ռեդրանական 2-րդ ստորաճակատ: Նա մասնակցել է հարադատ Ռեդրանայի ապստամբմանը՝ հաջանի է որպէս Դեկտրի հերոս: Փոխդրապետը պատմում է.

— 1943 թվի սեպտեմբերին հասկի և կիլմեար էր մնացել մինչև Դեկտր հասնելը, ղեկավարական ղեկավարի հրամանատարն ինձ կանչեց իր մոտ և ասաց.

— Այս գիշեր քո գնդով պետք է անցնես Դեկտր և նրա աջ ափին սլացղարմ տանդէն: Գեոն անցնելու համար միջոցներ ինքներդ ստեղծեք:

Փոխդրապետ Գ. Միքայելյանը մարտական ստաշադրանք ստանալով, կարճ ժամանակամիջոցում ձեռք է բերում 4—5 ձկնորսական փաթիկ նախակ և մի գիշերվա ընթացքում իր գործող փախադրում Դեկտրի աջ ափը: Հակառակորդը ուշքի գալով և մեծ

• 66

ուժեր կենտրոնացնելով հակադրոհի է անցնում: Միայն հոկտեմբերի 6-ին գերմանացիները 14 անգամ հակադրոհի անցան Միքայելյանի ստորաբաժանման ղեկը բերի վրա: Բայց բոլորն էլ սողադրոյան անցան: Հոկտեմբերի կեսերին, փոխդրապետ Միքայելյանը, ընդարձակելով իր սլացղարմը, կապ է հաստատում հարևան զորամասերի հետ: Շատ շանցած փոխդրապետ Գ. Միքայելյանն ականանեւտային կրակի տակ դաշտային հեռախոսափողի միջոցով լսեց իր ընկերների շնորհալուրանքի խոսքերը և խմայով, որ նրան շնորհվել է Մովսէսական Միութեան Հերոսի կոչում:

7. ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ԱՎԱԳ ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ ՌՈՒԲԵՆ ՀԱՍՈՐՅԱՆ

Գվարդիայի տխուր լեյտենանտ Ռուբեն Հակոբյանը ծնվել է Իջևանի չրջանի Ռեյունիտալա գյուղում՝ 1912 թվին: Յոթնամյա դպրոցն ավարտելուց հետո,

Հակոբյանը սովորում և աշխատում է Երևանի Ավստ-ճանապարհային տեխնիկումը: Երկար ժամանակ աշխատում է Ղաթանում: Հաջրեական պատերազմը սկսվելուց հետո մի քանի ամիս նա ղեկավարում է աշխարհադրայիների պարապմունքները, իսկ 1943 թվի սկզբին մեկնում գործող բանակ: Նա մտնում է 3-րդ Վրչոպիտային վառատարած գելվիլյան, նշանակվում ավտոմատավորների վաշտի հրամանատար:

Գնդի հրամանատարն իր մոտ կանչելով սպա Հակոբյանին մարտական ստաշադրանք է առել—ախտոմատավորների հետ միասին գրավել N բնակավայրը, հակառակորդին դուրս մղել Ղրիմ—Խերսոն երկաթուղու վրա գտնվող մեկ հանգույցից: Չորսօրյա կատաղի մարտերից հետո Հակոբյանը ղեկուցում է մարտական ստաշադրանքի գերադանց կատարման մասին: Կարմիր զրոյը կրկին ծածանվում է Ռեդրանական փաթիկի քաղաքի վրա:

Հրամանատարութեանը գվարդիայի տխուր լեյտեն

Նամու Ռ. Հակոբյանին պարգևատրում է Կաթիկ Աստ-
ղի շքանշանով:

Հակոբյանի ստորագրածները մասնակցում է
ԽՍՀՄ-ի և Զարգացող Ռեզոլյուցիայի պատգամները,
համարում մինչև Դեկտեմբերի ամիսը, իսկ հետագայում
մեր Հայրենիքի տաճարներին հետո:

Գլխավորելու սկսել է լեյտենանտ Ռուբեն Հակոբյանը
և իր խմբակի քաղաքի պատգամի ժամանակ առաջին-
ների շարքում հաղթահարում անցնում է Պերեկովի
ամբիոնները:

Հակոբյանը իշույան բարձունքների համար
մզկած մարտում կորչում է ընկերներից և ընկնում
չրժարում առաջ: Քաջարի հրամանատարը ոչնչաց-
նում է 7 հետևորդների և միանում հարազատ ընկեր-
ներին:

ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի Նախագահության
1941 թվի ապրիլի 14-ի հրամանագրով նա ստացել է
Սովետական Միության Հերոսի կոչում: Ներկայումս
բուժվում է միաժամանակ աշխատում է Ղախանում
որպես դատախազ:

8. ՍԱԿՐԱՎՈՐ ԶՀԱՆ ԿԱՐԱՆԱՆՅԱՆ

Սակրավոր Զհան Կարախանյանը ծնվել է 1921
թվին Նոյեմբերյանի շրջանի Կողբ գյուղում: Նա ա-
նի և պատվաբար ծնվել է Լենինյան-Ստալինյան կոմ-
երիտմիության շարքերում: Հայրենական պատերազմի
սկսվելուց հետո Կարախանյանը մեկնում է բանակ,
ստացել իսկ օրից ծառայության մտնում 89-րդ Հայ-
կական հրաձգային դիվիզիայում: Ռադամականում
Հյուսիսային Կովկասի պաշտպանության օրերին նա
չառ անգամ է որպես սակրավոր թափանցել գերմա-
նացիների ստաֆավոր գիծը, ճանապարհ քայլել ակա-
նադատված գաղտնի միջով և թափանցել հիտլերա-
կանների թիկունքը:

68

Թափանքի թերակզիվում մզկած մարտերի ժամա-
նակ կոմերիտական Կարախանյանը նոր մարտի նիս-
նեց:

Զհանը մասնակցել է Նովոռոսիյսկի դեսանտային
դործողություններին, իր ընկերներով դուրս չափան
հիտլերականներին շատ ու շատ անգամ և ոչնչացրել:

Նովոռոսիյսկում մի երկաթակուռ կամուրջ կար:
Գերմանացիները նահանջելով հակառակ շարժվել
պայթուցիկ նյութ էին դրել և լարը միացրել: Զհանը
իր ընկերներով նկատեց, որ լարի ծայրը վառվում է:
Նա վազրկենապես մենելով հարյուրավոր ան լարերի
ցանցը, ակամանեատային ուժեղ կրակի տակ գտավ
կենտրոնական շուրջը և կտրեց: Կամուրջը պայթե-
լուն 4—5 վայրկյան էր մնացել միայն: Կամրջի տա-
կից նա հանեց 1.000 կիլոգրամ պայթուցիկ նյութ:

Նա իր մարտական դործողությունների ժամանակ
անխառն է դարձրել մոտ 4.500 ական:

Սակրավոր Զհան Կարախանյանը ակտիվ մաս
նակցել է նաև Ղրիմի դեսանտային դործողություննե-
րին:

Քաջարի մարտիկը զոհվեց Ղրիմում Հայրենիքի
համար մզկաղ մարտերում: Նա թաղված է Հաջի-
Մուշկայի քարահանքերում:

Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի Նախագա-
հության Նոյեմբերյանի շրջանի Կողբ գյուղի միջ-
նակարգ դպրոցին պարգևատրել է պատվոգրով Կա-
րախանյանի պես հերոս ուղղիկ դատախազակեր
համար:

9. ՍԵՐԺԱՆՏ ՀՈՒՆԱՆ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

89-րդ Թափանյան կրկնակի շքանշանակիր գլխի-
ղիան միշտ թափ է պահում քաջարի սերժանտ Հու-
նան Սևեռույանի հիշատակը: Հունանը ծնվել է Ղա-
խանի շրջանի Ծավ գյուղում: Մինչև պատերազմը ոչ-
խառն է որպես սովետի բանվոր: Ծավը կործանելի
օրերին է: Դեռ 1920 թվին հայտնի դարձավ խեղախ

69

բուլղերի Բաղրատ Հարությունյանի անունը: Նրան ղեկավարեց Աբրահամյանը, Զանգեզուրում և ամբողջ Հայաստանում: Հունանը Բաղրատի պես խելասի և քաջարի մարտիկ դարձավ Հայրենական պատերազմի ճակատներում:

Դասակի հրամանատարի տեղակալ Հունան Ավետիսյանի անունը հայտնի դարձավ 1943 թվին Թամանի թերակղզում:

— Ձե, այդ բարձունքը շուտով մերը կլինի, — մեկ անգամ ինքն իրեն ասաց Ավետիսյանը և զնաց վաշտի հրամանատարի դեմնավորը: Գետնավորից դուրս եկավ մարտական նոր առաջադրանք ստացած՝ պետք է գրոհեր «Դոլգայա» լեռան վրա գտնվող 147 բարձունքի վրա:

Այդ բարձունքը գերմանացիները խիստ ամրացրել էին: Ինժեներական պաշտպանողական կառուցումները իրար հետ միացած էին խոր և երկար խրամատների: Առջևի լեզրը մի քանի շերտ սկանառատված էր և ուներ վաշտաբերով պատած մի ամբողջ շանց:

Ավագ սերժանտ Հունան Ավետիսյանը մի անձրեվային խավար գիշեր գրոհեց «Դոլգայա» լեռան վրա: Նրան անմիջապես հետևում էին վասիլ Սաֆանյանը, ձեռքի վնասված Մերուն Գրիգորյանը, մարտիկ Գրիգոր Բալայանը, անայակի Հրանտ Հարությունյանը, մարտիկ Հայկազ Սաֆարյանը, Զավեն Գևորգյանը և ուրիշներ:

Մոփետական կորիճներն ասած էին շարժում, հայիթահարերով բոլոր դժվարությունները: Մի գլուխ խաղաղարում էր մերոնց առաջխաղացմանը: Ավետիսյանը ասած նետվելով, սեփական կրճքով փակեց գլուխի հրակնատը և բացավանջեց.

— Այլևս այս գլուխը չի դրժներ. հրամայում եմ... Առա՛ջ...

Այդպես, նա գոհեց իր կյանքը և ապահովեց մերոնց առաջխաղացումը:

Ընկերները Հունանին թաղեցին արժանի կերպով:

70

Սովետական Միության հերոսներ զվարդիայի փոխգնդապետ Գ. ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ և փոխգնդապետ Ղ. ՄԱԴՈՅԱՆ

Սովետական Միության հերոսներ մայոր Ա. ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ և կապիտան Ս. ՄԿՐՏՈՒՄՅԱՆ

10. ԱՎԱԳ ՍԵՐԺԱՆՏ ՍՈՒՐԵՆ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Ավագ սերժանտ Սուրեն Առաքելյանը ծնվել է 1914 թվին Գորիսի շրջանի Տաթև գյուղում: Ուսուցման համարում նա Տաթևացի Կոթյուն անունը ստացավ:

Թամանում սվագ սերժանտ Սուրեն Առաքելյանը դասակի փոխհրամանատար էր: Մի անգամ կատարել մարտի ժամանակ հրամանատարը չարքից դուրս եկավ: Ավագ սերժանտը փաթաթեց վերադարձի և անհետարական մաս ուղարկեց, իսկ ինքը փոխարինեց նրան:

Հակառակորդի գնդացիներ N բարձունքից հանդիստ չէր տալիս: Խնդարում էր մեր մարտիկների առաջնադասները: Ավագ սերժանտ Առաքելյանը մի րոմբ մարտիկներին վրսին անցած դրոշմ էր դնում զայնից շարքից հանելու համար:

— Առա՛ջ, իմ արժիքներ, սուա՛ջ, հանուն Հայրենիքի, հանո՛ւն Ստալինի... սուա՛ջ...

Առաքելյանն իր ընկերների հետ անընդհատ գրոհում էր սուաջ... Գերմանացիները գնդացիներ շարքից դուրս եկավ: Սկսեց դորձել երկրորդը: Սուրենը վերադարձավ է, բայց ծոքից է շարունակում սուաջ նետով և նռնակներ նետել հիտլերականների դիմաց: Ինքուներ հոտում է: Նա լարելով վերջին ուժերը, գոտկատեղից հանեց կարմիր դրոշը և ամբողջից շարժումների գլխին:

Բարձունքը դրավված էր:

Ամբողջ սագմանակատում թնդաց այդ սխրագործություն յուրը: Շուրթն ուրախությամբ զիմաստիցին Սուրեն Առաքելյանին Մովսեսյան Միտիլյան հերոսի կոչում շնորհելու յուրը:

Ամեն անգամ, երբ ՏԾ-ը Թամանյան կրկնակի շնորհակալ զիվիդիայի սևատուսայան գնդերից մեկի փաշտի ավագը լինելըցում է Սուրեն Առաքելյան:

72

նի անունը, մարտիկները զգաստ դրուժյամբ բացահայտում են:

— Ընկավ հերոսական մահով, Հայրենիքի համար մղվող մարտերում:

Իսկ հետո Տաթևում դպրոցականները դաստիարակվում են հայրենասիրության ոգով, որպեսզի սերժանտի լինեն իրենց հայրենակից Սուրեն Առաքելյանին:

11. ՄԱՅՈՐ ԱՇՈՏ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ

Հայ Ժողովրդի հերոս դավակ օդաչու Աշոտ Գասպարյանը մասնակցեց է Ստալինգրադի լեգենդար պաշտպանությանը, եղել է Լենինգրադում և նրա գլխավոր ծանր օրերին անդադար դրոհել է հիտլերյան դավթիկների վրա: Գասպարյանը գերմանացիներին ջարդել է Կուրանում, Ուլրախյում, Բելոուսիայի, Լատվիայի, Լիտվայի ընդարձակ տարածությունների վրա:

Հայրենական պատերազմի ժամանակաշրջանում մայոր Գասպարյանը կատարել է ավելի քան 400 գիշերային թռիչք գերմանական թռիչքների, 70 անգամ իջել է պարտիզաններին կողմից դրավված տերիտորիաների օդանավակայանում: Ներկայումս մայոր Գասպարյանի կրծքին շողջառում են երկու կարմիր Գրոշե, Կարմիր Աստղի, Հայրենական պատերազմի առաջին աստիճանի, Լենինի շքանշանները, «Հայրենական պատերազմի պարտիզանին» առաջին աստիճանի, Լենինգրադի պաշտպանության համար, Ստալինգրադի պաշտպանության համար, Մոսկվայի պաշտպանության համար և Կովկասի պաշտպանության համար մեդալները:

Անթիվ սխրագործությունների է կատարել անվահեր օդաչու Գասպարյանը: Ահա եղևու էպիզոդ նրա բազմադործություններից:

...Մոլթ, ամպամած գիշեր էր, թռչել կարելի էր

73

միայն 50—100 մետր տարածության վրա, անհրա-
ժեշտ էր անցնել 2-500 կիլոմետր ճանապարհ և ղեկը
հասցնել պարտիզաններին: Մարտի Գառարյանն այդ
պատանիականառաւ տաղադրանքն ստանալով, օգնե-
լու թաքանական ծանր պայմաններում հաղթահարելով
հակառակորդի արդեւափափոցները, ժամանակից ստաջ
կատարեց հրամանատարության խնդիրը:

Բրթանովում մեկ անգամ ղեկերային դրոշներէ
ժամանակ ղերմանայիններէ հալչալից ավելի լուսար-
ձակներ փարձում էին երկնքում հայտնաբերել Գառ-
արյանի լնքնաթիւը: Նրանք դարձի էին դրել ավելի
քան 300 ղեկիթային հրանոթ: Օդում պայթում էին
արկերը: Այդ ժամանակ խիզախ օդաչու Գառարյան-
նը իր հմուտ զործողություններով մեծ կորուստներ
պատճառեց հակառակորդին:

12. ՏԱՆԿԻՍ ԱՇՈՏ ԱՍՐՅԱՆ

Տանկիստ Աշոտ Ասրյանը ծնվել է Ստեփանավանի
չրջանի Վարդարշուր գյուղում: Հայրենական պատե-
րազմի ժամանակ նրան փրճակվեց կովի Սովետական
Թիւթյան ծաղրադույն հյուսիսում՝ Պետսամո նախա-
հանդատային քաղաքի մոտույցներում: Ասրյանը իր
տանկով շատ անգամ է թափանցել հակառակորդի
պատվարության շրջանը և ոչնչացրել նրա կենդանի
ուժն ու տեխնիկան: Նույնիսկ սովետաբարձ մոմենտին
նա իրեն չի կորցնում և կորոպանում է գնահատել
փայրկյանը: Աշոտ Ասրյանն իր «Տ—34» տանկով ա-
նտեսելի քաջազործություններ է կատարել Պետսամոյի
աղաատաղբան համար մղված մարտերում: Նա դրո-
շերով հակառակորդի հրետանային մարտկոցների
վրա, տանկի թրթուրներով ձգմել է մի քանի թնդա-
նոթ: Կարճատեւ, բայց կատաղի մարտում ոչնչացրել

71

է հակառակորդին: Մեկ անգամ, մարտի թեժ պահին
Ասրյանի տանկը ցնցվեց, իսկ քաջարի տանկիստը
կորցրեց գիտակցութեանը: Նա ուշքի եկավ միայն
այն ժամանակ, երբ իր ղյիսի մարկերը խոնձվում էին:
Աչքերը բացելով, տեսաւ, որ տանկը այրվում է:
Դտրելով իր բոլոր ուժերը, նա գուրա սողաց աչառ-
րակից իր հեռ տանկերով մեխանիկ ղեկավարին: Գրն-
դակները սուլում էին նրանց չուրջը: Ասրյանն ու մե-
խանիկը իրենց սաղափարանելով հակառակորդի տե-
ղատաղբան կրակի տակ ախքան ջուր հաօցրին, որ
հանգցրին հրդեհը: Նրանք նորից մտան տանկ և շա-
քունակեցին մարտը:

Դրանից հետո տանկիստ Ասրյանը ուրիշ սխա-
ղործություններ էլ է կատարել. «երեք տանկերը
կռվում էին խաչմերուկի համար, քանի դեռ հետեւա-
կը չէր հասել: Տանկի հրամանատար Ասրյանը իր
այրվող տանկի կրակը հանդցրեց և շարք մտցրեց»
(«Պրոտիդա»):

Դիմարդկայի կրտսեր ղեկունանաւ Աշոտ Ասրյանը
երկրորդ անգամ հրկիզումից փրկելով իր տանկը,
ոչնչացրել է ղերմանական 4 հրանոթ, մի քանի տասն
նյակ սովետներեւա, 100-ից ավելի ղերմանացի և հաղ-
թականորեն մտել Պետսամո նախահանդատային քա-
ղաքը:

13. ԿԱՊԻՏԱՆ ՀՄԱՅԱԿ ՂԱԶԱՐՅԱՆ

Կապիտան Հմայակ Ղազարյանը ծնվել է 1907
թիվին: Հայրենական պատերազմի ճակատներում նա
իր սիրազործություններով պատվավոր աեղ գրավեց
հերոսների բնաանիքում: Կապիտան Ղազարյանի հա-
մար Ուկրաինան ախքան հալաղաւ ու թանկ է, ինչ-
պես իր բնաանեկան օջախի պատվովը: Կապիտան Հմա-
յակ Ղազարյանը Դնեպրի հերոսներեց է: Նրա դու-
մարտակի մարտիկները մի ղիչերում անցել են Դնեպ-
րը և պաշտպարմ տուղծել նրա աջ ափին: Միայն
մեկ օրվա կատաղի մարտերում նրա ղինվորները ոչնչ-

75

չացրել են տվելի քան 50 հիտլերական, դրամել 6 հրամոթ, 2 աղանաճետ, մեծ քանակութեամբ ուղմա-
կան հանդերձանք:

Մի ուրիշ անգամ վաղիտան Ղազարյանի ստորա-
քաթմանն ուղմիկները, գրոհելով գերմանացիների
զիւքերի վրա, նրանց դուրս են քշում երկաթուղային
N կայարանից: Հիտլերականները այդ ժամանակ
մարտադաշտում թողնում են 180 դիակ և հրկիզված
2 տանկ:

Կոպիտան Հմայակ Ղազարյանը գերմանա-ֆաշիս-
տական զավթիչների դեմ մղվող մարտերում ցուցա-
բերած խիզախութեան և արիութեան համար, ՍՍՌՄ
Փերապետին Սովետի Նախագահութեան 1944 թվի
փետրվարի 22-ի Հրամանագրով ստացել է Սովետա-
կան Միութեան Հերոսի կոչում:

14. ՏԱՆԿԻՍՏ ԱՐՏԱՇԵՍ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Նրեանի Աբաթյան փողոցի վրա մի փոքրիկ տուն
կա, ուշաուկ Քրիստափոր Հարությունեյանն է բնակ-
վում: Նրա ոյրին՝ Արտաշեսը, որը ծնվել է 1921 թվին,
դարձել է խելախ գինյոր, արժանացել Սովետա-
կան Միութեան Հերոսի կոչման: Լենինյան—Ստալին-
յան կոմերիտմիութեան անդամ Արտաշեսը տան-
կիստ է: Նա շատ ու շատ անգամ է ձեղքել հակա-
ռակոչի պաշտպանութունը և ոչնչացրել հիտլերյան
զավթիչներին: Երիտասարդ, քաջարի տանկիստը
կատարյալապես հասել է մեր երկրի առճամներին
դուրս, ումեն անգամ մի նոր փայլուն հաղթանակ
տանկելով:

Մի անգամ Արտաշեսը իր տանկով ձեղքում է հա-
կառակորդի խիստ ամրացված պաշտպանութունը և
թափանցում հիտլերականների թիկունքը: Գերմանա-
կան գինյորներն ու սարաները խուճապի են ենթարկ-
վում և զիւքերը թողած աջ ու ձախ փախչում: Սո-
վետական հետևակայինները, տեսնելով այդ, քայա-

Սովետական Միության հերոսներ տանկիստ
Ա. ԱՍՐՅԱՆ և գնդապետ Հ. ԲԱԲԱՋԱՆՅԱՆ

Սովետական Միության հերոսներ գվարդիայի ավագ
լեյտենանտ Ռ. ՀԱՎՈՐՅԱՆ և ավագ լեյտենանտ
Ս. ԲՈՒՌՆԱՋՅԱՆ

կանչելով դրոշի են նետվում և գրավում վերաման-
ցիների պաշտպանական բնադժի առաջին շերտը:
Մարտը վերջանալուց հետևակազինները սղջունում են
քաջարի տանկիստին այլ օրվա սխրագործության
համար:

Երջանիկ մարդ է «Երհաստի» դրամենյակի աշ-
խատող Բրիտտախորը, որովհետև նա Արտաշեսի
նման հերոս որդի է դաստիարակել:

15. ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Հայ Ժողովրդի անվահեր վախալ, հրաձգաշին պա-
սակի հրամանատար, գվարդիայի լեյտենանտ Վլադի-
միր Հովհաննիսյանը մարտական շատ դուռնարտերից
հաղթանակով էր դուրս եկել: Հետևակազին քաջ
հրամանատարը իրեն ցույց է տվել որդեա սրբնիկաց
չրջանցումների և հարվածների արտասովոր մարտեմ,
որը կարողացել է անակնկալ կերպով հարձակվել
թշնամու դաստիորման վրա, խուճաղ ստեղծել դեր-
մանական զինվորների աւ սպանների մեջ, չչմեցնել
նրանց, ամուսնանելի հարվածով և բազմաթիվ հիալի-
րակումներ ոչնչացնելով, բարեհաջող կերպով, առանց
կորուստների իր մարտիկներին դուրս բերել հարված-
ների տակից:

Թրամատաշին մի կարճատև ընդհարման ժամա-
նակ սովետական 6 մարտիկներ Հովհաննիսյանի հրա-
մանատարությամբ ոչնչացրել են վերամանակում 60
զինվոր և 5 սպա: Թշնամու 38 զինվոր ու սպա ինքը՝
Հովհաննիսյանը անձամբ է ոչնչացրել: 18 հիալերա-
կան զենքը վայր են գրել և գերի հանձնվել:

Մի ուրիշ մարտում Հովհաննիսյանը 7 գվարդիա-
կանների հետ միասին ոչնչացրել է հիալերյան 73
զինվոր ու սպա և ստիճական այլ սովարի թվում
գրավել մեկ սարքին զնդացիր:

Գվարդիայի լեյտենանտ Վլադիմիր Հովհաննիս-

78

յանը ծնվել է Ագրքեջանական ՍՍՌ-ում: Համկ(բ)Պ
անդամ է: Բանվորա-Գյուղացիական Կարմիր Բանակի
չարքերումն է 1943 թվից: Սովետական Միության
Հերոսի կոչում է ստացել ՍՍՌ-Մ Գերադույն Ստիտի
Կախագահության 1943 թվի օգոստոսի 12-ի Հրամա-
մանադրով: Դեռալը անցնելու ժամանակ վերաման-
Քալիստական գտվիչների գեմ մզվող պայքարում
ցուցաբերած արիության և հերոսության համար:

16. ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ ՍԵՐԳԵՅ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Թբիլիսիի Մանկավարժական ինստիտուտի նախկին
ուսանող Սերգեյ Վարդանի Գրիգորյանը ստիճա-
կատում կատարած սխրագործությունների համար
արժանացել է Սովետական Միության Հերոսի կոչ-
ման: Բացի դրանից, պարզեցաբերվել է Կարմիր Աստ-
ղի, Հայրենական պատերազմի 2-րդ աստիճանի չքա-
նչաններով և «Խիզախության համար» մեդալով: Դրանք
նվաճվել են ամեն մի գյուղացիամարտում կատարած մի
նոր, անթառամ քաջագործության համար: Գվարդիա-
յի լեյտենանտ Ս. Գրիգորյանը Դեռալի աջամիյա
սղացարմում նկատելով, որ հրաձգաշին վաշտերից
մեկի հրամանատարը չարքից դուրս է եկել, շտապ
օգնության է հասնում, միաթաթում նրա վերքերը և
հրամանատարությունն իր ձեռքը վերցնում: Այդ ժա-
մանակ տեղեկություն ստանալով, որ դրամանի
հրամանատարը ծանր վիրավորվել է և լնկել չրջա-
պատման մեջ, Գրիգորյանը գտնում է նրան, վաթա-
թում վերքերը և առնելով սեպերի վրա, հանում չր-
ջապատմից: Երբ թշնամու արկը պայթում է
նրանց մոտ և մահացու վերք պատճառում Գրիգորյա-
նին, խիզախ ռազմիկը քաջականջում է:

— Կմենեմ, բայց հարազատ հրամանատարի
չեմ թողնի:

79

Գլխավորության լեյտենանտ Ս. Գրիգորյանը հայրենասիրական սղով Կաստիլացիական է պարսպապահում Լենինյան Մոսկվայի կուլտուրական շարքերում :

17. ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ԱՎԱԳ ՍԵՐԺԱՆՏ Ա. ԱՆՏԻՆՅԱՆ

Գլխավորության ափազ սերժանտ Ավագ Անտինյանը ծնվել է 1918 թվին Կիրովականի շրջանի Համգաչի ման գյուղում : 1939 թվին նա կանչվել է բանակ և այն օրից մինչև հիմա պաշտպանում է մեր : սերունուն Հայրենիքը : Գաջարի ոստիկան Անտինյանի հրամարմը միշտ կրակի տակ է պահել զերմանացիներին : Մի անգամ Անտինյանը հետևում էր հանձնված բնադժին : Նրա տեսողաչափը չէր վրիպում թշնամու ոչ մի շարժում : Հենց որ հիտլերականները լսեցին իր նշան կրակի հատվածը, իր անվերայ հարվածներով նա ոչնչացնում էր հիտլերականներին : Այդ մարտում Ավագ Անտինյանը ոչնչացրեց զերմանական 4 սամակ :

Գլխավորության ափազ սերժանտ Անտինյանը հայրենի է որպես հմուտ և քաջարի հրետանավոր : Նրա քաջությունը զեռ մանկությունից դաստիարակել են իր հայրենասեր ծնողները :

Անտինյանը չառ անգամ է հրանոթային զրոհ կազմակերպել զերմանական զորքերի վրա, կրակել լայն թափել նրանց խրամատների ու թաղամասերի վրա :

Հարձակողական մարտերից մեկի ժամանակ վիրավորվել է Ավագ Անտինյանը, բայց երկուր ժամանակ շարունակել է իր բնագծում մնալ :

Ներկայումս Սովետական Միության Հերոս Ավագ Անտինյանը բուժվում է, որպեսզի կրկին վերադառնա հայրենասիրական և անողորմ վրեժ լուծի զերմանական ֆաշիստական զավթիչներին :

50

18. ԱՎԱԳ ՍԵՐԺԱՆՏ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

Սովետական Միության Հերոս Արամայիս Պողոսյանը ծնվել է Լենինականից ոչ հեռու Գանդուկ Բայանդուր գյուղում :

Յոթնամյա դպրոցն ավարտելով հայրենի գյուղում, աշխատանքի է անցնում Լենինականի Տեքստիլ կոմբինատում :

Հայրենական պատերազմի հանձնարարում Պողոսյանը քաջի համբավ է նվաճել : Նա կարմիր Բանակի կապիտանի պինդ է : Պատերազմի առաջին իսկ օրերից Պողոսյանն իր ատուրաբաժանման մարտիկների հետ միասին մարտեր է մղել սաղմոսակապում :

Արամայիս Պողոսյանը Ստալինգրադի հերոսական էպոպեայի օրերին բազմադասակեց իր և հաջորդող ժողովրդի փառքը :

Սովետական Ուկրաինայի և նրա նվիրական քաղաքներից մեկի՝ Մարիուփի համար մղված մարտերի ժամանակ Պողոսյանը սրտաբխատվել է Հայրենական պատերազմի 2-րդ ստալինների շքանշանով : Ավագ սերժանտ Արամայիս Պողոսյանը Դեկաբրի առաջին անցնողներից մեկն է : Նրա պինդ սրտական պատմությունն ամենահետաքրքիր էջերից մեկը, գա Դեկաբրի աջ ափում պրազգարմ սակզճեղու համար մղված մարտերին ախալ մասնակցելն է, որի ժամանակ էլ նա սերժանտի աստիճանի Սովետական Միության Հերոսի կոչման : Այդ նվիրական լուրը երկրով մեկ տարածվեց 1943 թվի դեկտեմբերի 20-ին, երբ կենտրոնական մամուլում հրապարակվեց ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի Նախագահության Հրամանագրերը :

19. ԳՆԴԱՊԵՏ ՀԱՄԱԶԱՍՊ ԲԱՐԱԶԱՆՅԱՆ

Աղբրեջանական ՍՍՌ Զարգախուս գյուղը կարիճների օրրանն է : Այնտեղ է ծնվել և իր մանկությունն անցկացրել բանակի դեներալ Ի. Բաղրամյանը : Զար-

գախույսումն է աճել և մեծացել դիարել ալի բնու-
պետ, տանկային Ն զորամասի հրամանատար Համա-
գասոյ Բարաջանյանը: Նա կազմաւորել է ինքնուրուշ
մշակել է կապի իր սեփական մեթոդները, և ջանքա-
խիզ հարվածներ է հասցնում զերմանական, զաւթիչ-
ներին:

Հայրենական պատերազմի առաջին իսկ օրերին
Բարաջանյանն իր տանկային զրկազայով կատարել
մարտեր էր մղում Վեյկիկէ Լուկի քաղաքի մոտ: Նա
մարտեր է մղել նաև Սմոլենսկ քաղաքի համար:
Միայն 1944 թվի մարտ ամսին իր զորամասով ուսում
է գնացել 100 կիլոմետր և ազատազրել մեծ քանակու-
թյամբ տերիտորիա: Բարաջանյանի զորամասից մոտ
300 զինվոր և սպա սխալեաւորվել են կառավարական
չքանչանեալով: Բարաջանյանն սկսելով մտնակել է
Սովետական Ռեկրաինայի սղատազրմանը, առաջինն
րի հետ մտել զերմանական հոյր: Կարմիր Բանակի
այս տարւոյ հաղթական հալճակման ժամանակ Բա-
րաջանյանն իր զինվորայով սնտակի սիրազորու-
թյուններ է կատարել և միայն համալարին չորս ան-
գամ արժանացել Գերազույն Դիտաւոր Հրամանա-
տար, Սովետական Միութեան Մարչույ լնկեր Ստալինի
հարհակալությունը:

20. ՓՈՆԳՆԴԱՊԵՏ ՂՈՒԿԱՍ ՄԱԴՈՅԱՆ

Փոխւղեղապետ Ղուկաս Մադոյանը ծնւել է 1906
թվին, Կադգլանի շրջանի Քերս գյուղում, հողադու-
րի բնտանիքում: Շատ փոյ հատակից նա գրկւում է
ծնողներից: 1917 թվին Ղուկասը Թրիխիում ջրկիրու-
թյուն էր անում: Մադոյանը պատանեկութան տա-
րիներից մտնում է զինվորական ծառայություն:

Հայրենական պատերազմի առաջին իսկ օրից Մա-
դոյանը Հայրենիքի կոչով մեկնում է սաղմաճակատ,
մարտեր մղում Սովետական Ռեկրաինայում՝ Կիևի,
Պոլտաւայի և Դոնբասի համար: Ստալինգրադի գյու-

Սովետական Միության հերոսներ կապիտան
Մ. ՌՈՍՏՈՆՉՅԱՆ և լեյտենանտ Խ. ՄԵԼԻՔՅԱՆ

Սովետական Միության հերոսներ սակրավոր Զ. ԿԱ-
ՐԱԽԱՆՅԱՆ և գգարդիայի լեյտենանտ
Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

յապետարտի ժամանակ նա օր ու դիշեր քուն ու դա-
դար շուներ: Կարմիր Բանակի 1943 թվի սեպտեմբերի
հարձակման ժամանակ Մադոյանին է հանձնվում 17
տարբեր, բայց համեմատել տարածվածների պատկեր-
րից կարծիքով ստանձին մի գումարտակի հրամանա-
սարկիզներ: Նրա քաջարի սարկիզները իրենց հրա-
մանատարի ղեկավարությամբ աչքի են ընկնում և
նվաճում 22-րդ բանակի փոխանցվող Կարմիր Դրոշմ:

Ստալինգրադից հետո Մադոյանը իր գումարտակով
մասնակցել է Կալինինգրադի քաղաքների և ստանկցաների
ազատագրմանը: Այնուհետև անասելի սխրագործու-
թյուն է կատարել Ռոստովի (Դոնի վրա) երկաթու-
գային կայարանի համար մղված թևի մարտում:
Գերմանական սակի քան 200 ամառամասնակներ 7
տանկի օգնությամբ հարձակվում են Մադոյանի դը-
րամախ վրա: Մեր քաջարի սարկիզները ոչնչացնում
են 130 հիտլերական և մի քանի տանկ: Հաջորդ օրը
նրանք ետ են մղում թշնամու 20 հակադրոհ, հրկի-
զում 3 տանկ, և ոչնչացնում սակի քան 100 հիտ-
լերյան զսպիթիչ: Վեց օրվա ընթացքում Մադոյանն
էր ղորամասով 100 անգամ դրոհի ենթարկվեց, բայց
միշտ էլ անսասան մնաց:

Մադոյանն ստալինն է մտել Ռոստով և պաշտ-
պանել նախ: Նա Ռոստովի հերոսներեց է:

Մադոյանը զինվորական Ակադեմիան ավարտել և
նորից վերագործել է ռադիոհաղորդ: Նա իր սխրա-
գործությունների համար արժանացել է Սովետական
Միության Հերոսի կոչման և Ակադեմիայի պետի կոչ-
մից պարգևատրվել է «Միդալիտի» համար՝ մեկու-
սով:

21. ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ ՍԵՐԳԵՅ ՕԼԱՆՅԱՆ

Լեյտենանտ Սերգեյ Օհանյանը ծնվել է 1921
թվին Թբիլիսիում: Նրա հայր Մամբրեն Թբիլիսի էր
եղել Իգգերից: 1928 թվին պատանի Սերգեյը մտնում

81

է դպրոց: Դպրոցում նա աչքի է ընկնում իր արտա-
կարգ բնութագրով և ավարտում է գերա-
դանց դասառարկաներով: 1939 թվին Ս. Օհանյանը
մտնում է Լենինյան—Ստալինյան կոմերիտիստների
շարքերը: Մեկ տարի հետո նա դիմում է և մտնում
Թբիլիսիի հրետանային դպրոցը: Հայրենական պա-
սերազմը սկսվելուց մի քանի օր հետո Օհանյանն ա-
վարտում է հրետանային դպրոցը և մտնում Կարմիր
Բանակի շարքերը:

Հայրենական պատերազմի ճակատներում Օհանյա-
նը աչքի է ընկնում որպես քաջարի հրետանավոր և
սպա: Նա իր մարտիկությամբ ճակատամարտ է մղում
գերմանական զավթիչների դեմ և միշտ էլ հաղթանա-
կով դուրս գալիս: Օհանյանի մարտիկություն կային
Սովետական Միության բազմաթիվ ժողովրդի զավակ-
ներ: Նրանք 1942 թվի ամռանը Ռոստով քաղաքից
արևմուտք մեծ ճակատամարտ սկսվելուց հետո հեռացան 50
տանկերի դեմ: Սովետական ռազմիկները հաջողությամբ
մնալով իրենց երգմանը, թույլ չտվին, որ թշնամու
տանկերը ճեղքեն մեր բնադիծը և ստալ լանցեն:
Օհանյանի մարտիկոսի զինվորի կրակից բացառվելուց
հետո գերմանացիների տանկերը: Մեր 17 հրետանավոր
օգնակիները հերոսաբար ընկան անհաղթաբար մար-
տում:

Հայրենիքը բարձր դաստիարակվելուց հետո Օ-
հանյանի սխրագործությունը, նրան և իր մարտիկոսի
16 մարտիկներին մահից հետո շնորհվել է Սովետական
Միության Հերոսի կոչում:

22. ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ ԵՐՎԱՆԻ ԳԱՐԱՆՅԱՆ

Երվանդ Գարանյանը ծնվել է վրացական ՍՍՄ
Գաղթի չլանում: Նա հինգ տարի աշխատել է որ-
պես «Սխալի Ցիտիբերա» կոլխոզի նախապահ:

Հայրենական պատերազմի ժամանակ Երվանդ
Գարանյանը մեկնելով ռադիոհաղորդ, աչքի է ընկել

82

որպես խիզախ հրետանավոր: Նա իր հակառակա-
ջին հրանոթով միշտ էլ ոչնչացրել է գերմանացիների
ամբուսթյանները, մեծ կորուստներ պատճառել նրա
կենդանի ուժին և տեխնիկային: Մեկ անգամ Գարան-
յանն իր լեկերներով հրանոթները թշնամու ուժեղ
կրակի տակ փոխադրում է Ս. դյաչը, հակառակոր-
դից 200 մետր հեռավորության վրա: Եղիլ նշանո-
ւությամբ ոչնչացնում 9 կրակային կետ և ճանա-
պարհ հարթում հարձակվող հետևակայինների հա-
մար:

Ստալինգրադի ճակատամարտում ցուցաբերած
սխրագործությունների համար Գարանյանը պարգևա-
տրվել է Կարմիր Աստղի շքանշանով և «Կոմիտսի
պաշտպանության համար» մեդալով:

Դնեպր գետն անցնելու համար Կարմիր Բանակի
տնօնիկը գեներալների, սպաների, սերժանտների և
մարտիկների շարքում իր լավագույն տեղն ունի Գա-
րանյանը: Աջակցելով Ուկրաինայում մղված մարտե-
րում նա հերոսի համբավ է նվաճել:

Երբ հայտնի դարձավ, որ ՍՍՌՄ Գերագույն Առ-
վերի Նախագահության հունվարի 15-ի Հրամանա-
դրով Երվանդ Գարանյանին շնորհվել է Սովետական
Միության Հերոսի կոչում, քաջարի սպան դրեց:

«Նա սնուսման շնորհակալությամբ եմ հայտնում
Սովետական Կառավարությանը, բոլշևիկյան պար-
տիային, ընկեր Ստալինին իմ մարտական սխրագոր-
ծությունները բարձր գնահատելու համար: Երգվում
եմ կրկնապատիկ ուժով, առանց խնայելու իմ կյան-
քին ու սրտի, ջանքախնել գերմանաֆաշիստական
զավթիչներին մեր լիակատար հաղթանակի համար»:

23

23. ԳՎԱՐԳԻԱՅԻ ԳՆԳԱՊԵՏ ԼԵՎՈՆ ԳԱՐԵՆՅԱՆ

Գվարդիայի զննապետ Լևոն Հովհաննիսի Դար-
բինյանը ծնվել է 1903 թվին: Կարմիր Բանակի չոր
րեքն է մտել 1923 թվին: Կապրային ղեկավարական
տարիներ շարունակ սովորել և տիրապետել է հրետա-
նային բարդ տեխնիկային:

Հայրենական պատերազմը սկսվելուց հետո Դար-
բինյանն իր հրետանավորների հետ միասին մարտեր
է մղում գերմանական զավթիչների դեմ: Միայն պա-
տերազմի առաջին իսկ տարն ամռան ընթացքում նա
երեք անգամ պարգևատրվում է կառավարական չոր-
նշաններով, իսկ հետագա գործողությունների ժամա-
նակ ցուցաբերած հերոսություն և արիություն հա-
մար, ՍՍՌՄ Գերագույն Առվերի Նախագահության
1944 թվի հունվարի 16-ի Հրամանագրով ստանում է
Սովետական Միության Հերոսի կոչում:

Գվարդիայի զննապետ Դարբինյանը հայտնի է
չառ քաջագործություններով:

— Մի անգամ սառուիկ բուք էր, — պատմում է Լ.
Բորոգեղիկին, — ձյունը ծածկել էր ճանապարհներն ու
կաճանները: Գունդը թեև նոր էր ափսրում (60) կլի-
մեար սաղամութամբ երթը, Դարբինյանը սրույն
է հանկարծակի գրոհել հակառակորդի զորքերի վրա:
Նա իր մոտ կանչելով հեռախոյրներին խնդիր
տվեց:

— Առանց սպանիլի վերցնել գերմանական սուսա-
կախումքը, աջուհետև գործել համարձակ:

Հեռախոյրները մարտական սուսաղարյունքը գե-
րադանց կատարեցին: Գունդը հարձակման անցավ:
Մարտի թեժ պահին գրոհի գնացին նաև սանձաարնե-
րը: Ախաղ Կրասնոյուզիկին իր գնդացրի մի քանի կրա-
կահերթով ոչնչացրեց 13 ֆաշիստ: Ախաղ լեյտենանտ
Քարիաշվիլին երեք կրակահերթով շարքից հանեց
թշնամու հրանոթը, որը խիստ խանդավրում էր մե-
րանց գործողություններին: Մարտը ավարտվեց Դար-

բինյոնի և նրա մարտիկների հաղթանակով: Այն-
հավայը ազատագրվեց հիտլերականներից:

Պատերազմի հրի ու բոցերի մեջ արիացավ Լեոն
Դարբինյանը, նրա անունը և փառքը տարածվեց ուղի-
մասնակառու և նրանից շատ հեռու:

Հայ ժողովուրդը մեծ երախտագիտությամբ և
հիշում իր արժանավոր գաղականներից մեկի՝ Լեոն
Դարբինյանի նվերական անունը:

24. ԿԱՊԻՏԱՆ ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

Կապիտան Գրիգոր Հայրապետյանը ծնվել է 1909
թվին: Նա աղվորել և ախարտել է Ս. Սարանդարյանի
անվան Երևանի միջնակարգ դպրոցը: Ի պատիվ Հայ
բենասեր և խիղախ Հայրապետյանի այդ դպրոցը
պարգևատրվել է Հայկական ՍՍՌ Գերադույն Սովե-
տի Պատվոգրով:

Կապիտան Գ. Հայրապետյանը պանծալի Կարմիր
Բանակի շարքերն է մտել 1933 թվին ու մինչև այսօր
էլ ծառայում է, որպես ռազմիկ: Նրա անունը ասալին
անդամ հայտնի դարձավ 1939—1940 թ. թ. սպիտակ-
ֆինների դեմ մղվող պատերազմի ժամանակ: Հայրա-
պետյանն այդ ժամանակ հաղթահարելով բոլոր դժ-
վարություններն ու արել է ջանքեր, մասնակցում
է «Մաններհայմի դժի» ճեղքմանը: Ռազմիկ Գ. Հայ-
րապետյանի կամքն ասվելի ուժեղ դուրս եկավ, քան
թե «Մաններհայմի դժի»: Դրանից հետո Հայրապետ-
յանը ուժիչ քաջադործություններ էլ է կատարել,
որի համար արժանացել է Սովետական Միության
Հերոսի կոչման:

Նրա պարգևատրման լուրը հաղասարակա ուրա-
խություն է պատճառել Սովետական Միության բոլոր
ժողովուրդներին: Հանձինս Հայրապետյանի հայ ժո-
ղովուրդը Սովետական Միության հերոսների առաջին
համաստեղության մեջ իր բաժինն ունեցավ:

Լենինյան-Մոսկինյան կոմերիտմիության սան Գ. Հայ-

83

րապետյան իր հարուստ փորձը վարպետորեն է օգտա-
գործում Հայրենական պատերազմի ճակատներում:
Նա եղել է դրեթե մեր բոլոր ռազմաճակատ-
ներում և իր դուժարտակամ միշտ էլ ջախջախել է
դերմանական զավթիչներին:

Կապիտան Գ. Հայրապետյանը ներկայումս գտնո-
վում է 409-րդ Վորոշիլովդրադյան դիվիզիայում,
պարզեաւորվել է Կարմիր Դրոշի, Կարմիր Սառլի
չքանչանեկում և «Կովկասի պաշտպանության համար»
մեղաբաժնի:

25. ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ԳՆԴԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐ ԳԱԼՍՏՅԱՆ

Գվարդիայի գնդապետ Գրիգոր Շահումի Գա-
լստյանը ծնվել է 1908 թվին: Նա իր ուրույն և հե-
տաքրքիր սեղն ունի մեր ժողովրդի ռազմիկ զավակ
ներին շրջանում: Ճիշտ է մեր ձեռքի տակ ներկայումս
չկան համալսարանական վարստեր գվարդիայի գնդա-
պետ Գալստյանի և նրա հրամանատարությամբ դո-
ժող դորսմասի մարտիկների, սերժանտների և սպա-
ների կատարած մարտական սխրագործությունների
մասին, բայց քաջարի գնդապետի կրծքին չողջողացող
լենինի երկու, Կարմիր Սառլի չքանչանեկը և Սովե-
տական Միության Հերոսի ոսկե աստղը վկայում են
թե լինչպիսի ռազմիկ է Գալստյանը:

ՍՍՌՄ Գերադույն Սովետի Նախադահություն
1943 թվի նոյեմբերի 4-ի Հրամանագրով, գվարդիա-
յի գնդապետ Գրիգոր Գալստյանին շնորհվել է Սովե-
տական Միության Հերոսի կոչում:

26. ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ԿԱՊԻՏԱՆ ՍՈՒՐԵՆ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Գվարդիայի կապիտան Սուրեն Գրիգորի Պետրոս-
յանը ծնվել է 1910 թվին: Համ(Բ)Պ անդամ է: Բան-
վորա-Գյուղացիական Կարմիր Բանակում է 1936

89

Թվից: Գվարդիայի կապիտան Պետրոսյանի քաջագործությունների մասին գիտեն Հայաստանում, հայրենի գյուղում, ռազմաճակատում: Նա հմուտ և իր դարձին գիտակ դիմելորական է, ըսվ է տիրապետում ժամանակակից պատերազմի արվեստին: Գվարդիայի կապիտան Պետրոսյանը հայտնի է որպես խիզախ թեփանցումների հեղինակ և հիտլերյան դավթիչների ջախջախող սպա: Նա իր քաջագործությունների համար պարգևատրվել է Կարմիր Դրոշի, Կարմիր Աստղի շքանշաններով և մեդալներով:

Կարմիր Բանակի 1944 թվի հարձակողական մարտերում իր արժանավոր տեղն ունի գվարդիայի կապիտան Պետրոսյանը. նա իր զորամասով առաջ է շարժվել հարյուրավոր կիլոմետրեր, մարտական դարձողությունների ընթացքում ոչնչացնելով հաղարավոր դերձանացի:

Գվարդիայի կապիտան Սուրեն Պետրոսյանը գերմանա-ֆաշիստական դավթիչների դեմ մղվող մարտերում ցուցաբերած արիության և հերոսության համար ՄՍՌՄ Գերագույն Սովետի Նախագահության Հրամանագրով ստացել է Սովետական Միության Հերոսի կոչում:

Այդ մեծ երջանկություն է քաջարի կապիտանի, նրա ծնողների և հարազատ ժողովրդի համար:

27. ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՄԵԼԻՔՅԱՆ

Խաչատուր Մելիքյանը ծնվել է 1911 թվին, Համ. կ(բ)Պ անդամ է: Կարմիր Բանակի շարքերում է 1930 թվից: Նրա անունը հռչակվել է Ուկրաինայի ազատագրության համար մղվող մարտերում: Այդ ժամանակ նա մի փոքր ստորաբաժանում, հրամանատար էր, իսկ կարճ ժամանակից հետո իր անձնական սխրագործությունների համար առաջ քաշվեց որպես N ստորաբաժանի ման հրամանատար: Գնդի հրամանատարության համար

90

Սովետական Միության Հերոսներ գվարդիայի լեյտենանտ Ե. ԳԱՐԱՆՅԱՆ և գվարդիայի լավագ սերժանտ Ա. ԱՆՏԻՆՅԱՆ

Սովետական Միության Հերոսներ կապիտան Գ. ՀԱՅ-ՐԱՊԵՏՅԱՆ և լեյտենանտ Ս. ՕՂԱՆՅԱՆ

մար սովորական նրկույթ է դարձել մարտական ծանր
խնդիրների լուծումը վստահել Մեկիքյանին :

«Կարմիր Բանակի Պրոպագանդիստ և Սելիտատոր»
ամսագրի 1943 թվի առաջին համարում հետաքրքրի
նյութեր են տպագրված հայ ժողովրդի արժանավոր
զավակ Մեկիքյանի և նրա ստորաբաժանման հերոսա-
կան զործերի մասին :

Մարտեր էին մղվում Նիժնայա Սիրովատկա բնա-
կավայրի համար : Հակառակորդը դերակշռութուն
ստեղծելով՝ ձգտում էր թափանցել մեր դիրքերը : Մե-
կիքյանը մի քանի հանդուրժ հարձակումով մեծ կո-
րուստներ պատճառեց թշնամուն : Հակառակորդը այն-
քան ուժառույթ եղավ, որ հրաժարվեց իր մտադրու-
թյունից : Նիժնայա Սիրովատկա բնակավայրի համար
մղված մարտը միանգամից հռչակ ստեղծեց լեյտե-
նանտ Մեկիքյանի համար :

Լեյտենանտ Մեկիքյանը մի ուրիշ անգամ Պրոպո-
գանդիստ զյուզում մղված մարտի ժամանակ ցույսբա-
րեց ռազմական վարպետութուն և խիզախութուն :
Թշնամու համար աննկատելի կերպով թափանցեց Պրո-
պոգանդիստ զյուզը : Կարմիր ռազմիկները հետևելով հա-
րազատ հրամանատարին կռվում էին բացառիկ խիզա-
խությամբ : Լեյտենանտ Մեկիքյանը այդ օրը հրամա-
նատարության առաջադրանքը կատարեց գերազանց :

Մեկիքյանը գլխերային մարտերի և թևանցումների
վարպետ էր : Նա դիտեր գնահատել վայրկյանը, աը-
ցանի մեջ առնել դերմանական զորամասերին և ոչըն-
չացնել :

Մարտական հարուստ ուղի անցած Մեկիքյանը իր
ստորաբաժանումով աչքի է ընկել շատ անգամ : Հայ-
րենիքը բարձր է գնահատել լեյտենանտ Խաչատուր
Մեկիքյանի սխրագործությունները : ՍՍՌՄ Գերագույն
Սովետի Նախագահության Հրամանագրով լեյտենանտ
Մեկիքյանին շնորհվել է Սովետական Միության Հերո-
սի կոչում :

28. ԿԱՊԻՏԱՆ ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԱԼԱՅԱՆ

Կապիտան Գարեգին Բալայանը ծնվել է 1912 թը-
վին :

Հայրենական պատերազմի ճակատներում աչքի է
ընկել որպես խիզախ և համարձակ ռազմիկ, նրա
գումարտակը անցել է փառավոր ուղի : Կապիտան Բա-
լայանի և նրա մարտիկների քաջագործությունները
քաղմասկապեցին Դնեպրի համար մղված մարտե-
րում : Հաղթական մարտերից հետո, մեր զորամասե-
րը հասան Դնեպրին : Այդ 1943 թվի սեպտեմբերին
էր : Գերմանացիները ձգտում էին օդադործել իրենց
նպատակավոր դիրքերը և թույլ չտալ սովետական զո-
րամասերին առաջ անցնելու : Մերոնք կարճատև նախա-
պատրաստությունից հետո ձեռնարկեցին Դնեպրի անց-
մանը : Դնեպրի առաջին անցնողների մեջ էր կապիտան
Բալայանն իր գումարտակով : Գերմանացիները կրակե-
կարկուտ էին թափում Դնեպրի աջ ափում սլացողաժ
գրաված մեր զորքերի դիրքերի վրա : Հոդը վառվում
էր :

Գններալը ռազմիկապի միջոցով ղեկավարում էր
Կապիտան Բալայանի գումարտակի գործողություննե-
րը : Ավտոմատավորներ վառյալ Լևինը և Ալեքսանդր
Մյասնիկովը այդ օրերին գումարտակի աչքն էին : Գե-
րազանց էին գործում հետախույզները : Բալայանի գո-
մարտակը Դնեպրի աջ ափին համառ մարտեր էր մը-
ղում և մեկ բնակավայր մյուսի հետևից աղատադրում :
Բալայանի մարտիկներն իրենց քաջարի հրամանատարի
գլխավորությամբ Մ. զյուզի համար մղված փողոցա-
յին գոտեմարտում ոչնչացրել են հազարավոր հիտլե-
րական :

Դնեպրի աջափնյա սլացողարմում Բալայանի գո-
մարտակը անհավասար մարտեր էր մղում գերմանական
տանկերի, հրետանային մարտկոցների դեմ : Թեժ ճա-
կատամարտերից մեկում ծանր վիրավորվեց Բալայա-
նը : Հարազատ հրամանատարի արյան համար

վերժ առանձին քաջարի մարտիկները: Նրանք մինչև այսօր էլ, Դեմալրից ալյոս կողմ, սովետական հողից դուրս կատաղի մարտերում ոչնչացնում են գերմանական զավթիչներին և հիշում կապիտան Բալայանին խոսքերը:

— Առաջ ընկերներ, հանո՛ւն Հայրենիքի, հանո՛ւն մեր արևալին Հայաստանի, հանո՛ւն մեր հարազատներին պատվի և ազատության:

29. ՄԱՅՈՐ ԳԵՎՈՐԳ ՀԱԿՈԲՅԱՆ

Գերմանաֆաշիստական զավթիչների դեմ մղվող մարտերում հրամանատարության առաջադրանքները օրինակելիորեն կատարելու և այդ ժամանակ խիզախություն և հերոսություն ցուցաբերելու համար ՄՍԽՄ Գերագույն Սովետի 1944 թվի հուլիսի 3-ի Հրամանագրով մայոր Գրիգոր Թամրազի Հակոբյանին շնորհվել է Սովետական Միության Հերոսի կոչում:

Մարտական հարուստ ուղի է անցել Հակոբյանը: Նրա կյանքը լի է սխրագործություններով: Ահա մի է պիզուդ այդ սխրագործություններից:

... Ծանր մարտերից հետո մայոր Հակոբյանի դամարտակը դուրս եկավ ծովախորշ: Մայորը հեռադիտակով զննում էր խերսոն քաղաքը:

— Վաղը խերսոնը մերը կլինի: — առաջ մայորը:

Ամբողջ օր դամարտակը մարտական նախապատրաստություն էր տեսնում: Ռադարիկները ավերացնում էին իրենց նռնակների, փամփուշտների թիվը: Մայորը դեպի արևմուտք լինելու մասին հրաման տվեց: Նշանակված ժամին, որոտացին սովետական մարտկոցները: Հրետանային կրակի պաշտպանության տակ, մայոր Հակոբյանի ստորաբաժանման դեպի արևմուտք ընդ դուրս եկան ամի: Առջևից սողալով առաջ էին գլխում սակրավորները: Նրանք տեղատարափ կրակի տակ հանում էին դեպի թաղված ավանները և անմիապ դարձնում, կտրատում էին փշալարերը: Զորս

94

Ժամ տեղը կատաղի մարտը վերջացավ մերոնց հաղթանակով: Ավտոմատավորները վաշտը թափանցեց քաղաքը: Սակրավորները ճանապարհ էին բացում հետևիակի համար: Մայոր Գ. Հակոբյանի մարտիկները փողոցային մարտեր էին մղում և ոչնչացնում հիտլերականներին: Մերոնք գրավում էին տուն-տան հետևիկ: Փողոցային մարտերի ժամանակ Հակոբյանը անձամբ ոչնչացրեց 9 Ֆրից:

Խերսոնը գրավված է: Կարմիր դրոշը նորից է ծածանվում քաղաքի վրա: Սովետական ռադարիկները գրկախառնվում են տեղական բնակչության հետ:

Հայրենիքը բարձր գնահատելով մայոր Գևորգ Հակոբյանի սխրագործությունները նրան շնորհել է Սովետական Միության Հերոսի կոչում:

30. ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ՍԵՐԺԱՆՏ ԼԻՊԱՐԻՏ ԻՍՐԱՅԵԼՅԱՆ

Զանգեզուրի ընկերը ոչ միայն արծյի բներ են, այլ նաև կորիճների օրրան: Սխիանի չրջանի Բռնուկով գյուղում է ծնվել Սովետական Միության Հերոս, դվարդլայի սերժանտ Լիպարիտ Իսրայելյանը: Վաղ մանկությունից Լիպարիտը վարժվել է դժվարությունները հաղթահարել, իր հարազատ ծնողներից և համադպրոցիներից ժառանգել է խիզախություն և արիություն: Լիպարիտը գյուղի միջնակարգ դպրոցում է սովորել: Հայրենական պատերազմի ծակատներում նա բարձր պահեց զանգեզուրցիների պատիվը և իր սխրագործությունների համար արժանացավ Սովետական Միության Հերոսի կոչման:

Մեծ է Սովետական Միության Հերոսների ընաանիքը: Նրանց պայծառ համարտեղության չարքում իրենց ըավադույն տեղն ունեն հայ ժողովրդի քաջարի զավակները: Այս հողվածով հնարավոր է լուրջ հայ հերոսների կյանքի և մարտական սխրագործությունների մասին պատմել: Բացի վերևում հիշատակված

95

հերոսներէջ, սովետական ժողովուրդը մեծ երախտա-
գիտութեամբ և նախընտան սիրով է արտասանում Սո-
վետական Միութեան հայ հերոսներ Գուրգեն Արզու-
մանյանի, Սուրեն Ասլամազյանի, Սուրբառ Գալստյա-
նի, Երեմ Դանիելյանի, Արմեն Հայրյանի, Միխայիլ
Հաբությունյանի, Լևոն Մարգուլյանի, Անդրանիկ
Մեղրոնյանի, Իվան Շահումյանի, Լազր Չապչախյա-
նի, Վասիլ Մարգարյանի, Արամայիս Մարգարյանի,
Ֆեոդոր Մարգարյանի, Սիմոն Ղազարյանի, Հմայակ
Ղազարյանի, Իսահակ Մանասյանի, Կարապետ Սի-
մոնյանի, Սուրեն Գասպարյանի, Ռուբեն Բաղիրովի
անունները, որոնք իրենց սխրագործութիւններով եռը
ոսկե էջ են դրել Հայրենական մեծ պատերազմի տարե-
գլխութեան մեջ: Ժողովուրդը սպարծենում է իր հերոս
որդիներով:

ԽԻԿԱՐ ԲԱՐՍԵՂՅԱՆ

Պատասխանատու խմբագիր՝
Ս. ԱՐՆՇՅԱՆ

Պատմեր № 154. Տիրաժ 5.000 ՎՖ 00263

Հայկական ՍՍՌ ԺԿՍ-ին կից Թերթերի և ամսագրերի
տպարան, Երևան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Կարմիր Բանակի տարեգարծի հախօցյալին	5
2. Ս. ՄԱԽԱՍՅԱՆ. — Կարմիր Բանակի հայ
զենեակներ	17
3. Խ. ԲԱՐՍԵՂՅԱՆ. — Սովետական Միության
հայ հերոսներ	60